

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ**

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΣΙΑΓΩΓΩΝ**

**«ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ: Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ»**

ΕΛΕΝΗ ΝΤΟΥΡΟΥ

**Η ελληνική ως δεύτερη ξένη γλώσσα στη
διασπορά. Η περίπτωση της Αλεξάνδρειας
Αιγύπτου.**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΦΛΩΡΙΝΑ 2023

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς όλους εκείνους που με βοήθησαν να πραγματοποιήσω τη συγκεκριμένη διπλωματική εργασία.

Αρχικά, ευχαριστώ θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κ. Α. Χατζηπαναγιωτίδη για την επιστημονική καθοδήγηση και την υποστήριξή της σε όλες τις φάσεις της εργασίας.

Επιπλέον, ευχαριστώ τους διδάσκοντες και τις διδάσκουσες του μεταπτυχιακού προγράμματος, για τις γνώσεις και τα εφόδια που απλόχερα προσέφεραν μέσα από τα μαθήματά τους, κατά τη διάρκεια αυτών των μηνών.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους/ες τους/τις συμφοιτητές/τριες για την στήριξη και την βοήθεια που παρείχαν.

Τέλος, ευχαριστώ ιδιαίτερα τις τέσσερις εκπαιδευτικούς που με προθυμία δέχτηκαν να συμμετάσχουν στην έρευνα, όχι μόνο στη διαδικασία των συνεντεύξεων, όσο και στη χορήγηση των γραπτών των μαθητών/τριών.

Περίληψη

Η ελληνική διασπορά είναι η δεύτερη πιο χαρακτηριστική περίπτωση, μετά την εβραϊκή διασπορά. Ξεκινώντας από τη δεύτερη χιλιετία π.Χ., η διασπορά αυτή διήρκεσε καθ' όλη τη διάρκεια της ελληνικής ιστορίας και είχε ως κίνητρο οικονομικούς, πολιτικούς, κοινωνικούς και ιστορικούς παράγοντες. Τμήματα του ελληνικού πληθυσμού αναγκάστηκαν να διασκορπιστούν κυριολεκτικά σε όλο τον κόσμο από την αρχαιότητα λόγω της ανάγκης για πρόσθετη γη για εγκατάσταση, της ανάπτυξης του εμπορίου και της ναυτιλίας και των επανειλημμένων περιόδων εισβολής. Ο όρος "Ελληνική Διασπορά" αναφέρεται σε όλους τους εκπατρισμένους Έλληνες, οι οποίοι ωστόσο διατηρούν, σε συλλογικό ή προσωπικό επίπεδο, τους υλικούς, πολιτιστικούς και συναισθηματικούς δεσμούς τους με την άμεση ή πρώην χώρα καταγωγής τους, ενώ έχουν εγκατασταθεί, έστω και με σχετική μονιμότητα, σε άλλα έθνη ή περιοχές. Η μακρά ιστορία της ελληνικής διασποράς, γνωστή και ως ελληνισμός, χρονολογείται από τη δεύτερη χιλιετία π.Χ. Σήμερα, χωρίζεται συνήθως σε τρεις κύριες εποχές, καθεμία από τις οποίες έχει διακριτά χαρακτηριστικά. Η Ελληνική Διασπορά, η οποία αποτελεί περίπου το ήμισυ ή τα δύο τρίτα του πληθυσμού της Ελλάδας και είναι διασκορπισμένη σε 140 από τις 200 χώρες του κόσμου, είναι γνωστή για τη σημαντική συμβολή της στην οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική και πολιτική ανάπτυξη ολόκληρου του ελληνικού κόσμου, ιδιαίτερα κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας.

Λέξεις κλειδιά: ελληνική διασπορά, Αλεξάνδρεια, πρόγραμμα σπουδών

Abstract

The Greek diaspora is the second most typical case, behind the Jewish diaspora. Beginning in the second millennium BC, this diaspora persisted throughout Greek history and was motivated by economic, political, social, and historical factors. Parts of the Greek population have been compelled to disperse literally all over the world since antiquity due to the need for additional land for settlement, the growth of trade and shipping, and repeated periods of invasion. The term "Greek Diaspora" refers to all expatriate Greeks who nonetheless preserve, on a collective or personal level, their material, cultural, and emotional ties to their immediate or former country of origin, while having established, even with relative permanence, in other nations or areas. The long history of the Greek Diaspora, also known as Hellenism, dates back to the second millennium BC. Today, it is typically split into three primary eras, each of which has distinctive traits. The Greek Diaspora, which makes up roughly half or two thirds of Greece's population and is dispersed across 140 of the world's 200 countries, is known for its significant contributions to the economic, social, cultural, and political development of the entire Greek world, particularly during the Ottoman era.

Key words: Greek diaspora, Alexandria, curriculum,

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη.....	4
Abstract.....	5
Εισαγωγή.....	7
Κεφάλαιο 1ο: Απόδημος ελληνισμός.....	10
1.1. Απόδημος ελληνισμός της Διασποράς στον χρόνο.....	10
1.2. Απόδημος ελληνισμός της Διασποράς στον χώρο.....	11
1.3. Οι Έλληνες στην Αίγυπτο.....	13
1.4. Ιστορία των Ελλήνων στην Αίγυπτο.....	17
1.5. Οι Έλληνες στην Αλεξάνδρεια.....	20
1.6. Κοινότητες Ελλήνων σε Αλεξάνδρεια, Κάιρο.....	24
1.7. Φορείς Ελληνισμού στην Αλεξάνδρεια.....	28
Κεφάλαιο 2ο: Πνευματική και γλωσσική διασπορά.....	32
2.1. Η Ελληνική ως δεύτερη ξένη γλώσσα στην Αλεξάνδρεια.....	32
2.2. Κοινοτικά εκπαιδευτήρια Αλεξάνδρειας.....	35
Κεφάλαιο 3ο: Μεθοδολογία Έρευνας.....	38
3.1. Σχεδιασμός.....	38
3.2. Συμμετέχοντες.....	38
3.3. Μέθοδος συλλογής δεδομένων.....	39
3.4. Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων.....	39
3.5. Θεματική Ανάλυση.....	40
3.6. Ανάλυση λαθών.....	48
3.6.1. Άρθρο.....	48

3.6.2. Ουσιαστικό.....	48
3.6.3. Επίθετο.....	49
3.6.4. Ρήμα.....	49
3.6.5. Ορθογραφία.....	50
3.6.6. Τονισμός.....	51
3.6.7. Λεξιλόγιο.....	51
3.6.8. Σύνταξη.....	52
Συμπεράσματα.....	52
Βιβλιογραφία.....	54
Παράρτημα.....	57
Συνέντευξη 1.....	57
Συνέντευξη 2.....	59
300 μαθητές.....	59
Συνέντευξη 3.....	60
Συνέντευξη 4.....	62
37 χρόνια ζουν στην Αλεξάνδρεια.....	62
319 παιδιά.....	63

Εισαγωγή

Η νεοελληνική διασπορά έχει διαδραματίσει εδώ και πολύ καιρό σημαντικό ρόλο στην κοινωνική, πολιτιστική, πολιτική και οικονομική πρόοδο ολόκληρου του ελληνικού κόσμου. Κατά τη διάρκεια της οθωμανικής εποχής, διαδραμάτισε ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο. Για πάνω από τέσσερις αιώνες, οι αποικίες της δυτικής και κεντρικής Ευρώπης μετέφεραν στην τουρκοκρατούμενη ελληνική Ανατολή εκείνα τα χαρακτηριστικά που λειτούργησαν ως καταλύτες για την οικονομική ανάπτυξη και τον προοδευτικό κοινωνικό μετασχηματισμό της. Επιπλέον, οι πολιτικές προσπάθειες των ομογενών συνέβαλαν

σημαντικά στην τελική οικοδόμηση του ιδεολογικού πλαισίου που αποτέλεσε τη βάση για τον πόλεμο των Ελλήνων για ανεξαρτησία. Αλλά και μετά την ίδρυση του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους και την ανάδειξή του σε αδιαμφισβήτητο εθνικό κέντρο, οι Ελληνικές Κοινότητες του Εξωτερικού διατήρησαν κάποιες από τις παλαιότερες πολιτικές τους ευθύνες, οι οποίες μάλιστα ενισχύθηκαν σε περιόδους εθνικών κρίσεων του Ελληνισμού (Βουλή των Ελλήνων, 2006).

Η σύγχρονη Ελληνική Διασπορά ήταν πάντα σημαντική και από ποσοτική άποψη: Ο συνολικός πληθυσμός του σημερινού Απόδημου Ελληνισμού μπορεί να εκτιμηθεί κατά προσέγγιση μεταξύ ενός ελάχιστου αριθμού 2.700.000 και ενός μέγιστου αριθμού 4.500.000, με βάση εκτιμήσεις ομογενειακών οργανώσεων και μέτριες εκτιμήσεις Ελλήνων προξενικών υπαλλήλων. Είναι προφανές ότι οι αριθμοί αυτοί θα πρέπει να θεωρούνται επιβλητικοί για τα ελληνικά δεδομένα, δεδομένου ότι αντιπροσωπεύουν περίπου το ένα τρίτο του ελληνικού πληθυσμού. Ωστόσο, αυτό που ήταν - και είναι - πιο σημαντικό είναι τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της ελληνικής διασποράς, δηλαδή η οικονομική ζωτικότητα και η κοινωνική θέση των μεταναστών στις νέες τους χώρες, μαζί με την ικανότητά τους να συμβάλλουν εποικοδομητικά στην κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη τόσο της χώρας όπου διαμένουν σήμερα όσο και της πατρίδας των ίδιων ή των προγόνων τους. Μάλιστα, αυτό το ανθρώπινο δυναμικό διαδραματίζει ακόμη σημαντικότερο ρόλο όταν συμβάλλει με κάποιο τρόπο σε σχέδια εθνικής αλληλεγγύης (Βουλή των Ελλήνων, 2006).

Η ιστορία της ελληνικής διασποράς στο σύνολό της εκτείνεται σε χιλιετίες- οι πρώτες καταγραφές της χρονολογούνται τουλάχιστον από τη δεύτερη χιλιετία π.Χ. Η ρομαντική ιδέα ότι η ιστορική εξέλιξη της ελληνικής μετανάστευσης ήταν συνεχής και αδιάλειπτη από την εποχή των πρώτων αρχαϊκών οικισμών μέχρι σήμερα είχε οδηγήσει παλαιότερα πολλούς ιστορικούς σε αυτό το γεγονός, πέραν της πολιτισμικής συνέχειας του ελληνισμού. Μια πιο ψύχραιμη όμως προσέγγιση των φαινομένων αποκαλύπτει ότι οι νεότερες μεταναστεύσεις των Ελλήνων, ιδιαίτερα οι σύγχρονες, θα πρέπει πλέον να αντιμετωπίζονται ως διακριτές ιστορικές κατηγορίες από τις αρχαίες ή και τις μεσαιωνικές μετοικεσίες (Βουλή των Ελλήνων, 2006).

Η διάκριση αυτή ισχύει ακόμη και στις περιπτώσεις όπου οι σύγχρονες ελληνικές αποικίες ιδρύθηκαν στις ίδιες περιοχές όπου, για άλλους λόγους, είχαν αναπτυχθεί οι ελληνικές αποικίες της αρχαιότητας και του βυζαντινού μεσαίωνα, συχνά με το ίδιο όνομα. Παραδείγματα τέτοιων περιπτώσεων είναι η Κάτω Ιταλία και η Σικελία, η Αλεξάνδρεια και η Μασσαλία, καθώς και οι ακτές βορειοδυτικά και ανατολικά του Εύξεινου Πόντου. Οι

παλαιότερες ελληνικές αποικίες, ωστόσο, ιδρύθηκαν στην Αλεξάνδρεια και τη Μασσαλία στις αρχές και τα μέσα του 19ου αιώνα, κατά μήκος των ανατολικών ακτών της Μαύρης Θάλασσας στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα και στη Σικελία και τη νότια Ιταλία τον 15ο και 16ο αιώνα (Βουλή των Ελλήνων, 2006).

Κεφάλαιο 1ο: Απόδημος ελληνισμός

1.1. Απόδημος ελληνισμός της Διασποράς στον χρόνο

Τα τελευταία χρόνια, έχουμε αρχίσει να ακούμε τη λέξη "παροικία" να χρησιμοποιείται ως συνώνυμο της λέξης "κοινότητα". Ο διωγμός του εσωτερικού Ελληνισμού (κυρίως από τους Τούρκους) και οι κακές συνθήκες διαβίωσης που αυτός επέφερε, καθώς και κάποιοι άλλοι παράγοντες που προστέθηκαν αργότερα με την εξέλιξη της ιστορικής πραγματικότητας, είναι οι κύριες αιτίες των μεταναστευτικών ροών και, ως αποτέλεσμα, των παροικιών του εξωτερικού Ελληνισμού. Από τους σημαντικότερους παράγοντες στον ευρύτερο πανευρωπαϊκό χώρο του 15ου έως τον 19ο αιώνα ήταν η ανάπτυξη της αγοράς που επέφεραν οι γεωγραφικές ανακαλύψεις νέων ηπείρων, το διεθνές θαλάσσιο εμπόριο, η βιομηχανική επανάσταση και η μονοπωλιακή κυριαρχία του κεφαλαίου και των μέσων παραγωγής στα χέρια μιας ορισμένης τάξης που εκμεταλλευόταν την εργασία, με αποτέλεσμα άνισες οικονομικές σχέσεις και ραγδαία οικονομική ανάπτυξη (Γιαλουράκης, 1967).

Η παρακμή και η αργή διάλυση της άλλοτε κραταιάς Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, από την άλλη πλευρά, επηρέασε σημαντικά τη μετανάστευση και τη διαμόρφωση του παρευξείνιου φαινομένου στην Ανατολική Ευρώπη και τη Μέση Ανατολή.

Το μοτίβο αυτό ήταν διάχυτο κατά τη διάρκεια του 18ου και 19ου αιώνα, όταν η οικονομική δραστηριότητα της Ελλάδας επεκτεινόταν και η Ευρώπη αναπτυσσόταν και εξοικειωνόταν με τις αγορές της Ανατολής και της Μέσης Ανατολής. Τα ανθρώπινα μυαλά εξέταζαν συχνά την οικουμενικότητα και την αιωνιότητα του Ελληνισμού σε όλη την αρχαιότητα. Με την πτώση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας το 1453, πραγματοποιήθηκαν μεταναστευτικά ομαδικά ταξίδια για δύο χρόνια, σηματοδοτώντας την αρχή του σύγχρονου απόδημου ελληνισμού (Γιαλουράκης, 1967).

- Κατά το πρώτο στάδιο, που διήρκεσε από το 1453 έως τα μέσα του 19ου αιώνα, το ρεύμα επικεντρώθηκε σχεδόν εξ ολοκλήρου στην Ευρώπη, όπου λίγοι Έλληνες διανοούμενοι και μικρές ομάδες εμπόρων είχαν ασχοληθεί από τη βυζαντινή εποχή.
- Η δεύτερη περίοδος, η οποία ξεκίνησε στα μέσα του 19ου αιώνα και συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Οι πρωταρχικοί στόχοι αυτού του ρεύματος ήταν η Βόρεια Αφρική, η Βόρεια Αμερική και η Αυστραλία- δευτερεύοντες στόχοι ήταν η Νότια Αμερική, η Ινδία και η Άπω Ανατολή.

Η βασική διαφορά μεταξύ των δύο αυτών περιόδων είναι ότι η πρώτη μετανάστευση είχε ως κίνητρο την επείγουσα ανάγκη να ξεφύγει από την τουρκική κατοχή και καταπίεση, ενώ η δεύτερη προκλήθηκε από τις οικονομικές δυσκολίες που βίωσε ο Ελληνισμός ως αποτέλεσμα της παρατεταμένης τουρκικής κατοχής του έθνους μας (Γιαλουράκης, 1967).

Επιπλέον, η πτώση της ελληνικής γεωργικής και βιοτεχνικής δραστηριότητας οδήγησε σε ένα κύμα μετανάστευσης, με κύριους προορισμούς τις νεοσύστατες παρκοικές της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής, καθώς και εκείνες της Δυτικής Ευρώπης (Φλωρεντής, 1993).

Οι Έλληνες μετανάστες της σύγχρονης ιστορίας θα στηριχθούν λοιπόν στους οικονομικούς πόρους των μεγάλων αποικιοκρατικών δυνάμεων, θα υπογράψουν συνθήκες με τις κυβερνήσεις των χωρών υποδοχής (Διομολογήσεις, οικονομικές-εμπορικές συμβάσεις και συμφωνίες), θα αποκτήσουν προστάτες και τελικά θα γίνουν οι ίδιοι προστατευόμενοι στο ταξίδι τους προς τη "νέα και άγνωστη γη". Κάποιοι θα πετύχουν στις επιχειρήσεις, ενώ άλλοι θα ανελιχθούν και θα γίνουν ιδιοκτήτες, τραπεζίτες και επιστήμονες εκτός από επιχειρηματίες (Φλωρεντής, 1993).

1.2. Απόδημος ελληνισμός της Διασποράς στον χώρο

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η μεγάλης κλίμακας έξοδος από την Ελλάδα ξεκίνησε στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα και ήταν αρχικά σχετικά σποραδική. Οι Έλληνες ταξίδεψαν στη Βόρεια Αφρική, την Κεντρική Ευρώπη, τα Βαλκάνια και τη Ρωσία.

Γύρω στο 1890, η διαδικασία της ελληνικής μετανάστευσης άρχισε να γίνεται πιο οργανωμένη και με στόχο τη μακροπρόθεσμη ή μόνιμη εγκατάσταση. Εκείνη την εποχή, ένα ρεύμα που αναπτυσσόταν παρήχθη και έρεε προς την Αίγυπτο και τις ΗΠΑ (Φλωρεντής, 1993).

Οι μετανάστες προέρχονταν από τις κοινωνικές τάξεις που ζούσαν ακόμη υπό τουρκική κυριαρχία σε περιοχές που δεν είχαν ακόμη προσαρτηθεί από το νεοσύστατο ελληνικό κράτος (Ηπειρος, Μακεδονία, Θράκη και Αιγαίο), δίνοντας το έναυσμα για τη δημιουργία των σημαντικών ελληνικών πληθυσμών στην Αίγυπτο, τις Ηνωμένες Πολιτείες, ακόμη και την Κεντρική και Νότια Αφρική (Σουλογιάννης, 2001).

Φυσικά, η Ευρώπη συνεχίζει την παράδοση ότι ήταν η πρώτη περιοχή που υποδέχτηκε τους Έλληνες, ξεκινώντας από τον δέκατο πέμπτο αιώνα. Ωστόσο, στη σύγχρονη εποχή, η μετανάστευση δεν βοήθησε στην αναζωογόνηση των τοπικών κοινοτήτων στις πόλεις της Βενετίας, της Τεργέστης, του Λιβόρνο, της Νάπολης, του Παρισιού, της Βιέννης, της Μασσαλίας και της Βουδαπέστης.

Σήμερα, είναι δυνατή η παρακολούθηση των μεταναστευτικών προτύπων σε τεράστιες χρονικές και χωρικές εκτάσεις (Σουλογιάννης, 2001):

-Η μετανάστευση προς τη Δυτική Ευρώπη σταμάτησε μετά το τέλος του Απελευθερωτικού Πολέμου το 1821, ενώ η μετανάστευση προς την Αφρική και την Αμερική αυξήθηκε.

-Ελληνικές κοινότητες υπήρχαν στη Ρουμανία και σε άλλα κράτη της Κεντρικής Ευρώπης (συμπεριλαμβανομένης της Αυστρίας και της Ουγγαρίας) πριν από τον 18ο αιώνα, αλλά πραγματικά απογειώθηκαν κατά τη διάρκεια της κυριαρχίας των Φαναριωτών στη Μολδοβλαχία και των Αψβούργων στην Αυστροουγγαρία.

-Οι πρώτοι που εγκαταστάθηκαν στην Αίγυπτο ήταν οι ικανότατοι Έλληνες, και στη συνέχεια μη ευρωπαϊκά έθνη όπως η Λιβύη, η Τυνησία, το Σουδάν και η Αιθιοπία.

-Ένας αριθμός μικροσκοπικών χωριών αναπτύχθηκε κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα στην αραβική Μέση Ανατολή, σε άλλες περιοχές της Βόρειας Αφρικής (Αλγερία, Μαρόκο), στην Κεντρική, Ανατολική και Δυτική Αφρική.

Τα ποσοστά της ελληνικής μετανάστευσης προς τα κράτη υποδοχής έχουν αλλάξει με την πάροδο του χρόνου. Μεταξύ 1900 και 1921, 400.000 άτομα αναχώρησαν από την Ελλάδα, με το 95% αυτών να κατευθύνεται προς την Αμερική. Ωστόσο, από το 1922 έως το 1940, μόνο 92.000 άτομα έζησαν. Αυτό συνέβη λόγω της αυστηρής μεταναστευτικής πολιτικής των Ηνωμένων Πολιτειών και της οικονομικής επιβάρυνσης που επέφερε ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος στα έθνη όπου τελικά θα εγκαθίσταντο οι μετανάστες. Ωστόσο, μεταξύ 1920 και 1940, η Αίγυπτος παρήγαγε τα καλύτερα έργα του απόδημου ελληνισμού στους τομείς των επιχειρήσεων, του πνεύματος, της εκπαίδευσης και του πολιτισμού συνολικά (έκδοση εφημερίδων, μυθιστορημάτων, περιοδικών) (Σουλογιάννης, 2001).

Σε σύγκριση με την περίοδο από το 1922 έως το 1940, το μεταναστευτικό ρεύμα επιταχύνθηκε μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ως αποτέλεσμα, 117.000 άνθρωποι εγκατέλειψαν την Ελλάδα το 1965, με την πλειονότητα να ταξιδεύει στις ΗΠΑ. Το

μεγαλύτερο μέρος της μετανάστευσης απορροφάται από τη Δυτική Ευρώπη (Γερμανία, Βέλγιο) από το 1960. Είναι αξιοσημείωτο να παρατηρήσουμε ότι δεν υπάρχει μετανάστευση προς τη Βόρεια Αφρική από το 1955 (Χατζηφώτης, 1999).

Το γεγονός ότι η οικονομική ανέλιξη και όχι η μακροχρόνια διαμονή και εγκατάσταση στον τόπο προορισμού είναι το κύριο κίνητρο των μεταναστών στην εποχή μετά το 1955. Αυτό δείχνει ότι τελικά θα ταξιδέψουν πίσω στην Ελλάδα. Αυτή η αντίληψη ήταν διαφορετική κατά την περίοδο της μετανάστευσης πριν από το 1955, όταν οι Έλληνες έτειναν να εγκαθίστανται μόνιμα στο κράτος υποδοχής κυρίως λόγω των βελτιωμένων συνθηκών διαβίωσης που συναντούσαν (Χατζηφώτης, 1999).

Είναι μια πραγματικότητα ότι ο δυνητικός πληθυσμός των Ελλήνων που ζουν στο εξωτερικό δεν έχει υποστεί αυστηρή στατιστική καταγραφή με επιστημονικές μεθόδους, επομένως τα στοιχεία που συλλέγονται δεν συμφωνούν απόλυτα μεταξύ τους και μπορεί να περιέχουν λάθη και ανακρίβειες (Χατζηφώτης, 1999).

1.3. Οι Έλληνες στην Αίγυπτο

Στο πρώτο τμήμα του ιστορικού βιβλίου του, *L'Hellénisme sous l'Ancien et le Moyen Empire* (Αποστολίδης, 1898), ο νομικά σκεπτόμενος Αιγύπτιος Βίων Αποστολίδης υποστηρίζει ότι οι Έλληνες άποικοι άρχισαν να φθάνουν στην Αίγυπτο τον 10ο αιώνα π.Χ.. Τα γραπτά του Ηροδότου, τα οποία συζητούν τους οικονομικούς δεσμούς μεταξύ της ηπειρωτικής Ελλάδας και της Αιγύπτου και παρέχουν αναγνωρίσιμες εικόνες των πελοποννησιακών εμπορικών πλοίων που ταξίδευαν στον αιγυπτιακό ποταμό, παρέχουν πρόσθετες ουσιαστικές αποδείξεις για την ελληνική παρουσία στον Νείλο. Οι ελληνικοί οικισμοί στην περιοχή, όπως ο Ναύκρατις και η Δάφνη, τους επέτρεψαν να υποστηρίξουν τους ντόπιους κατοίκους σε μάχες εναντίον περσικών δυνάμεων, θέτοντας έτσι νέες βάσεις για εγκάρδιες σχέσεις μεταξύ Αιγυπτίων και Ελλήνων (Σουλογιάννης, 2000).

Τα εδάφη του Νείλου αντιμετωπίστηκαν με ιδιαίτερο σεβασμό από τον Μέγα Αλέξανδρο. Αναπτύσσοντας την πόλη που φέρει το όνομά του και εγκαθιστώντας εκεί τη διοικητική υποδομή της αυτοκρατορίας του, ο Έλληνας στρατηγός επεδίωξε να καταδείξει την αναγκαιότητα της εγκαθίδρυσης ενός νέου, παγκοσμίως διασυνδεδεμένου κόσμου. Για τον Μακεδόνα ηγέτη, η Αίγυπτος, με τη μεγάλη ποικιλία εθνοτικών ομάδων, ήταν η ιδανική τοποθεσία για την υλοποίηση των ηγεμονικών του στόχων. Οι απόγονοί του μετέτρεψαν

αυτό το βασίλειο σε κοσμοπολίτικο, αξιοποιώντας την κληρονομιά του Έλληνα οπλαρχηγού και δημιουργώντας διοικητικές δομές και θεσμούς που αντανάκλασαν την κυρίαρχη φυσιογνωμία του ανάμεσα στα ανεπτυγμένα έθνη της εποχής (Σουλογιάννης, 2000).

Κατά την εποχή της ρωμαϊκής εισβολής, η ελληνική εθνοτική ομάδα συνέχισε να κατέχει κυρίαρχη θέση μεταξύ των φυλών που κατοικούσαν στην περιοχή του Νείλου. Παρά την υπαγωγή της σε ένα επαρχιακό περιφερειακό "όργανο" της Ρώμης, η γεωγραφική θέση της Αιγύπτου, σε συνδυασμό με την εμπορική της σημασία, κατάφερε να διατηρήσει το διοικητικό της καθεστώς με τους ηγέτες της μακεδονικής δυναστείας για σημαντικό χρονικό διάστημα. Οι εισβολείς ενίσχυσαν θεσμικά αυτή τη διοικητική οργάνωση, διατηρώντας παράλληλα τα οργανωτικά, πνευματικά και κοινωνικά συστήματα, τα οποία μετέτρεψαν τον καθιερωμένο ελληνισμό από πληθυσμό με εθνικά χαρακτηριστικά σε κοινωνική τάξη. Καθώς όλες οι σφαίρες της δημόσιας ζωής προόδευαν στη χώρα του Νείλου, συντάχθηκαν εκεί κοινωνικές θεωρίες, φιλοσοφικά ρεύματα και θρησκείες που εξ ορισμού δεν θα μπορούσαν να επηρεάσουν άλλες χώρες που ελέγχονταν από τον "ανελεύθερο". Από την εποχή της πρώιμης ρωμαϊκής κατάκτησης μέχρι τα πρώτα χρόνια της "Νέας Ρώμης", η Αίγυπτος είχε ήδη διαμορφώσει το δυναμικό μιας πολιτισμικά προηγμένης αυτοκρατορίας με στέρεα κοινωνικά θεμέλια. Μια νέα καθιερωμένη ελίτ, ο αιγυπτιακός ελληνισμός, "χαρακτήριστηκε" από την ίδρυση Σχολών Φιλοσοφίας και Σκεπτικισμού από Έλληνες διανοούμενους και την εδραίωση της ελληνικής γλώσσας στα ανώτερα κλιμάκια της διοίκησης (Σουλογιάννης, 2000).

Πολλοί ιστορικοί χρησιμοποιούν την άφιξη των βυζαντινών αυτοκρατόρων που αντιστάθηκαν στις πνευματικές και θρησκευτικές παρεκκλίσεις ως σημείο αναφοράς για την παρακμή της ελληνικής επιρροής στην Αίγυπτο. Η περιοχή του Νείλου προσέλκυε ιδέες και πεποιθήσεις που βρίσκονταν σε αντίθεση με τα συμβατικά δόγματα, επειδή απολάμβανε επί μακρόν την ελευθερία ενός "αδέσμευτου πνεύματος". Οι κοινωνίες της Αιγύπτου, οι οποίες ήταν "ανοιχτές" και απαλλαγμένες από ακαμψίες και "πρόθυμες" να συνδεθούν με οτιδήποτε νέο, παρείχαν γόνιμο υπόβαθρο για τις θρησκευτικές αιρέσεις του Αρειανισμού και του Μονοφυσιτισμού. Αντίθετα, η Κωνσταντινούπολη, μια στρατιωτική δύναμη που είχε στο ενεργητικό της μεγάλο αριθμό κατακτήσεων, ταυτίστηκε με τον ορθόδοξο χριστιανισμό και τον προώθησε ως ενοποιητική δύναμη για τους ξένους πληθυσμούς. Σε αντίθεση με τα ελληνιστικά πρότυπα που είχαν αναδυθεί στην περιοχή και είχαν εμπεδωθεί

στις χριστιανικές ορθόδοξες πεποιθήσεις, αρθρώθηκε η αντίδραση των αιρετικών αιγυπτιακών ομάδων προς το κέντρο, το Βυζάντιο (Χατζηφώτης, 1999).

Ωστόσο, η πληθυσμιακή "ατονία" των Ελλήνων της Αιγύπτου είχε ήδη ξεκινήσει νωρίτερα, την εποχή που τοπικές ομάδες επηρεασμένες από φιλελεύθερες κατεστημένες θεωρίες αναζητούσαν και επεδίωκαν να καθιερώσουν ένα εθνικό στίγμα με στοιχεία διαφορετικά από αυτά που υποστήριζε η αιγυπτιακή πνευματική ηγεσία από τη μια και τα δύο διοικητικά κέντρα, τη Ρώμη και την Κωνσταντινούπολη, από την άλλη. Επαναπροσδιόρισαν τα κοινωνικά "πιστεύω" καθώς διαμόρφωναν τον πολιτισμό τους, περιθωριοποιώντας ή αφομοιώνοντας ελληνόφωνες και ελληνικές εθνικές κοινότητες. Η Αίγυπτος ήταν ήδη διαιρεμένη σε εθνοτικές διαιρέσεις όταν ο Ιουστινιανός Α΄ ανέλαβε τον θρόνο το 527 μ.Χ., με την πλειοψηφία να είναι Κόπτες ή Αιγύπτιοι και Έλληνες (Καζάκος, 2017).

Η σταδιακή κατάκτηση των εδαφών του Νείλου από τις αραβικές φυλές και ο μετέπειτα διορισμός των Μαμελούκων ως διοικητών από τους Οθωμανούς είχαν ως αποτέλεσμα την αναγκαστική μετανάστευση των χριστιανών -κυρίως των ορθόδοξων Αράβων και Ελλήνων- από τη χώρα, καθώς και την παρακμή των ελληνιστικών πόλεων της Αλεξάνδρειας, του Καΐρου και της Φαγιούμ. Στην πραγματικότητα, ο εξαραβισμός και ο εξισλαμισμός της περιοχής δεν εξασφάλισαν στους αλλόθρησκους και ξένους πληθυσμούς μια φυσιολογική διαβίωση. Το λίκνο του ελεύθερου πνεύματος έδωσε τη θέση του στον δογματισμό του πανισλαμιστικού δόγματος, καθώς οι αιώνες ευημερίας της Αιγύπτου έφτασαν στο τέλος τους. Οι Αιγύπτιοι πολίτες είχαν δει επίσης μια αλλαγή στην κοινωνική φυσιογνωμία του κράτους, καθώς βρέθηκαν συχνά να "ραγιαδοποιούνται" στις τάξεις των Τούρκων και στις επιλεγμένες ένοπλες δυνάμεις τους, τους Μαμελούκους. Λόγω της κοινωνικής περιθωριοποίησής τους από τις δημόσιες δραστηριότητες και των διώξεων που είχαν βιώσει από τους μουσουλμάνους, ξένους λύτες, οι ιθαγενείς κατά εκατοντάδες εγκατέλειψαν τις αστικές περιοχές και άρχισαν να εποικίζουν την ύπαιθρο (Καζάκος, 2017).

Παρά τον αμφίβολο αποικισμό των Ελλήνων στην Αίγυπτο κατά την περίοδο των Μαμελούκων, υπάρχουν ιστορικές αναφορές σε αυτούς στην περιοχή, καθώς πολλές ομάδες μεταναστών, οι οποίοι προέρχονταν κυρίως από τη Μικρά Ασία, βρέθηκαν να πολεμούν με τους στρατούς των ισλαμιστών αποίκων κατά τη διάρκεια της μάχης για την Υψηλή Πύλη. Οι Μαμελούκοι, οι οποίοι κατάγονταν από τον Καύκασο, προσηλυτίστηκαν στο Ισλάμ κατά τη διάρκεια της πρώιμης οθωμανικής εισβολής. Οι σουλτάνοι τους χρησιμοποίησαν ως ιππικό πριν τους μεταφέρουν στην Αίγυπτο τον 15ο αιώνα για να υπηρετήσουν ως διοικητές. Με την πάροδο των ετών αποστατούσαν σταθερά από την

Κεντρική Διοίκηση, εμφανίζοντας αποσχιστικές τάσεις προς την Υψηλή Πύλη και επιχειρώντας να κατασκευάσουν εναλλακτικές οργανώσεις. Οι Έλληνες της Ανατολίας συμμετείχαν σε εκκαθαρίσεις κατά των Τούρκων κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, και όταν ήρθαν σε επαφή με τους Μαμελούκους, εντάχθηκαν στους στόλους τους και προσέφεραν τις στρατιωτικές τους ικανότητες. Ο θρυλικός Νικόλαος Τσεσμελής ή Παπάζογλου, γιος Έλληνα ιερέα από το Τσεσμέ της Μικράς Ασίας, πολέμησε στο πλευρό των Αιγυπτίων ευγενών πριν στρατολογηθεί από τους Γάλλους στρατιώτες (Καζάκος, 2017).

Με την εκστρατεία του Βοναπάρτη στην περιοχή, η ελληνική παρουσία στην κοιλάδα του Νείλου άνθισε και πάλι. Μέχρι τότε, υπήρχαν μόνο λίγο περισσότεροι από 200 ομογενείς που ζούσαν σε αιγυπτιακό έδαφος. Τώρα υπήρχαν 2000 έποικοι. Οι Ευρωπαίοι άρχισαν να μετακινούνται στο μουσουλμανικό έθνος την ίδια εποχή, βλέποντας την οικονομική ανάπτυξη της Αιγύπτου ως αποτέλεσμα της στρατηγικής της θέσης ως θαλάσσιου συνδέσμου μεταξύ της Δύσης και των ανατολικών επαρχιών. Έλληνες μισθοφόροι από την ηπειρωτική Ελλάδα προσφέρθηκαν εθελοντικά να πολεμήσουν στις πολεμικές εκστρατείες του Γάλλου αυτοκράτορα, προκειμένου να αποκτήσουν στρατιωτική τεχνογνωσία για την επαναστατημένη πατρίδα τους (Σκουλιός, 2000).

Έντονη οργή προκάλεσε η φορολόγηση του Ναπολέοντα τόσο στα αποκτήματα των ντόπιων όσο και, κυρίως, στα αποκτήματα των εγκατεστημένων Ευρωπαίων επιχειρηματιών. Η ραγδαία οικονομική ανάπτυξη του κράτους και το γεγονός ότι η Αίγυπτος χρησίμευε ως θαλάσσιος αγωγός για να φτάσουν οι Βρετανοί στις κατακτήσεις τους στην Άπω Ανατολή συνέβαλαν στο φθόνο των Βρετανών για την ταυτόχρονη μετακίνησή τους στην περιοχή. Από την πρώτη δεκαετία του 19ου αιώνα, η γαλλική διοίκηση στην Αίγυπτο έφτασε στο τέλος της. Το επαναστατικό ελληνικό κράτος ενισχύθηκε οικονομικά την ίδια περίοδο με την ίδρυση των διοικητικών δομών της Νειλόρρυθτης χώρας. Το χρονικό διάστημα από την άνοδο του Μωχάμετ Άλη στον αιγυπτιακό θρόνο μέχρι την ολοκλήρωση της διώρυγας του Σουέζ, όταν πλήθος πληθυσμών από τα νησιά του Νοτίου Αιγαίου και την ηπειρωτική Ελλάδα εκκενώθηκε, είναι γνωστό ως κολοφώνας της ομογενούς εποίκησης (Σκουλιός, 2000).

Ένα απίστευτα σπάνιο φαινόμενο συνέβη στην Αίγυπτο: οι τρεις οικισμοί της Διώρυγας του Σουέζ (Πορτ Σάιντ, Σουέζ και Ισμαηλία) αποτελούνταν από απλούς ανθρώπους που εργαζόνταν στη στεριά και στη θάλασσα και όχι από πλούσιους επιχειρηματίες. Τα άτομα αυτά έδειχναν επίσης σημάδια ότι είχαν έντονο αίσθημα τοπικής υπερηφάνειας, όπως

φαίνεται από τα εδραιωμένα αλτρουιστικά τους αισθήματα και την αίσθηση της κοινότητας (Σκουλιός, 2000).

Όταν υπήρχε πραγματική οικονομική ανάγκη για πόρους για την υγειονομική περίθαλψη και την εκπαίδευση, η γενναιοδωρία και τα δώρα μερικών αξιόλογων προσώπων βοηθούσαν τις φιλανθρωπικές οργανώσεις να εκτελέσουν τις καλές τους πράξεις στην κοινότητα. Ο σημαντικός ελληνικός πληθυσμός στην Αίγυπτο κατέστησε αναγκαία την οικοδόμηση ελληνικών ιδρυμάτων, τη λειτουργία αυτών των ιδρυμάτων και τη δημιουργία φιλανθρωπικών οργανώσεων γύρω από τις οποίες η ελληνική κοινότητα μπορούσε να οργανωθεί και να ενωθεί. Προκειμένου να φιλοξενηθούν και άλλα ορθόδοξα έθνη εκτός από τους Έλληνες ως μέλη, δημιουργήθηκαν κοινότητες σε ολόκληρη την επικράτεια της Αιγύπτου, η οποία διατήρησε την ελληνικότητά της παρά τις προσπάθειες του Πατριαρχείου να τις καταστήσει ορθόδοξες.

Αν και η Αίγυπτος και η Ελλάδα είναι γεωγραφικά στενοί γείτονες και οι Έλληνες έχουν ισχυρούς ιστορικούς και πολιτιστικούς δεσμούς με την περιοχή του Νείλου, οι πρώτοι ενορίτες αντιμετώπισαν μια σειρά από προκλήσεις. Η πλειονότητα των Ελλήνων που πήραν την απόφαση να μετακινηθούν, να εγκατασταθούν και να εργαστούν στις επιχειρήσεις και τις τράπεζες που ίδρυσαν οι Έλληνες με την υποστήριξη του πασά Μοχάμεντ Αλί, προσελκύνθηκε από τους διακεκριμένους και εύπορους Έλληνες φίλους και υποστηρικτές του, οι οποίοι τον βοήθησαν στην υλοποίηση του στόχου του - την "αναγέννηση" της Αιγύπτου (Σκουλιός, 2000).

1.4. Ιστορία των Ελλήνων στην Αίγυπτο

Η παρουσία Ελλήνων στην Αίγυπτο μπορεί να διακριθεί σε τέσσερις χρονικές περιόδους :

- Το πρώτο χρονικό πλαίσιο εκτείνεται από το 1830 έως το 1881. Μεταξύ της βασιλείας του ιδρυτή της δυναστείας του Μωχάμετ Αλή και της βρετανικής κατοχής, η οποία ακολούθησε την επανάσταση του Οράμπι, Έλληνες εγκαταστάθηκαν σε πολλές αιγυπτιακές πόλεις και χωριά. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, το ελληνικό κράτος καθιέρωσε τις προξενικές του αρμοδιότητες και ιδρύθηκαν οι πρώτες ελληνικές κοινότητες, αδελφότητες, κοινωνίες και άλλοι θεσμοί που αναγνώριζε η αιγυπτιακή κυβέρνηση.

- Το δεύτερο χρονικό πλαίσιο καλύπτει τα έτη 1882 έως 1913. Καλύπτει επίσης τις προσπάθειες των Ελλήνων να συμμετάσχουν στην τοπική οικονομία και να διατηρήσουν την κοινοτική ζωή ιδρύοντας δημόσια ιδρύματα, όπως σχολεία, εκκλησίες, νοσοκομεία και άλλες εγκαταστάσεις υγειονομικής περίθαλψης. Γεννιέται η πρώτη ελληνική γενιά και ο τόπος γέννησής τους θεωρείται ως δεύτερη πατρίδα. Σε αντίθεση με την Αίγυπτο, η οποία βρισκόταν υπό βρετανική κατοχή κατά την περίοδο αυτή, η Ελλάδα έκανε βήματα προς την ευημερία, τα οποία θα σταματούσαν όταν ξέσπασε ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος.
- Η τρίτη περίοδος καλύπτει τα έτη 1914 έως 1940. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η ελληνική κοινότητα επεκτάθηκε με την ανάπτυξη νέων ιδρυμάτων και την ανάπτυξη των ήδη υπαρχόντων. Η Αίγυπτος, όπου υπήρχαν οι περισσότεροι Έλληνες, γέννησε και τη δεύτερη γενιά. Καθώς έλαβαν χώρα οι πρώτες συνταγματικές ανακατατάξεις, η χώρα τερμάτισε επίσημα την οθωμανική εξουσία και, τουλάχιστον τυπικά, την αγγλική κυριαρχία. Αυτό οδήγησε στην ανάκληση των διαταγμάτων και δημιούργησε ανησυχίες για το μέλλον της ελληνικής μειονότητας.
- Η τέταρτη φάση καλύπτει τα έτη 1940-σήμερα και χωρίζεται σε δύο χρονικές περιόδους, 1940-1952 και 1952-σήμερα. Καθορίζεται από την έντονη παρουσία του Ελληνισμού, το ρόλο που έπαιξαν οι μετανάστες κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και τις εθνικοσοσιαλιστικές πολιτικές που τέθηκαν σε εφαρμογή ως αποτέλεσμα της Επανάστασης των Ελεύθερων Αξιωματικών το 1952, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την έναρξη της "διαρροής" των Ελλήνων από το 1957. Εξαιτίας αυτού, οι περισσότεροι από αυτούς επέστρεψαν στις χώρες τους, ενώ νέοι μετανάστες αναχώρησαν επίσης από την Αίγυπτο για μέρη όπως η Νότια Αφρική, η Αυστραλία, ο Καναδάς, οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Νότια Αμερική, η Κύπρος και άλλα έθνη (Σκουλιός, 2000).

Υπήρξαν σποραδικές, ανακριβείς εκτιμήσεις για τον ελληνικό πληθυσμό της Αιγύπτου. Δεν ξεπέρασε τις 2.000 μέχρι το τέλος του 18ου αιώνα. Το 1833 αναφέρθηκε ότι ήταν 10.000, αν και ο αριθμός αυτός περιελάμβανε όλους τους ορθόδοξους του έθνους (εκτός από τους Κόπτες), ανεξαρτήτως εθνικότητας, συμπεριλαμβανομένων των αραβόφωνων Συρο-Ορθόδοξων και, φυσικά, των Ελλήνων, οι οποίοι ήταν Οθωμανοί υπήκοοι. Μέχρι το τέλος του αιώνα, υπήρχαν περισσότεροι από 75.000 Έλληνες που ζούσαν στην Αίγυπτο, τόσο από ελεύθερα όσο και από μη ελεύθερα μέρη της Ελλάδας.

Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν μέχρι το σημείο αυτό είναι πιθανότατα αποτέλεσμα "ιδιωτικής" προσπάθειας και στερούνται επιστημονικής ακρίβειας (καταστατικά κοινοτήτων, μητρώα του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας). Οι πηγές καλύπτουν τις πρωτοβουλίες αιγυπτιακών, ελληνικών πατριαρχικών και προξενικών διοικήσεων από τις αρχές του 20ού αιώνα, ωστόσο δεν υπάρχει πάντα αυστηρή αντιστοιχία μεταξύ τους. Οι αιγυπτιακές πηγές βασίζονται στην ελλιπή γνώση των Ελλήνων. Οι προξενικές πηγές δίνουν σαφή εικόνα μόνο για τους αλλοδαπούς που σκοπεύουν να ταξιδέψουν ή για τους Έλληνες πολίτες που χρειάζονται βίζα διαβατηρίου για να επισκεφθούν την ελληνική επικράτεια. Ωστόσο, οι πατριαρχικές στατιστικές, οι οποίες βασίζονται στη βάπτιση, μια τελετή για την οποία το Πατριαρχείο εκδίδει πιστοποιητικό, παρέχουν μια πιο πλήρη εικόνα. Οι πηγές των διαφόρων ελληνικών κοινοτήτων παρουσιάζουν τελικά μόνο ένα πορτρέτο των μελών τους. Τα ονόματα των εγγεγραμμένων στα ελληνικά σχολεία καταγράφονται στα σχολικά αρχεία, τα οποία θεωρούνται επίσης χρήσιμα. Αναφέρονται όμως μόνο σε ελληνόπουλα που έχουν ελληνική, κυπριακή, ιταλική ή (για ένα διάστημα) αγγλική υπηκοότητα ή, ευρύτερα, σε Έλληνες του γένους που έγιναν αποδεκτοί από την ελληνική κοινωνία. Ως αποτέλεσμα, οι διαθέσιμες σήμερα πληροφορίες ζωγραφίζουν την ακόλουθη εικόνα (Σκουλιός, 2000):

Η πρώτη επίσημη απογραφή των Αιγυπτίων πραγματοποιείται το 1907, με τα ακόλουθα ευρήματα:

- Υπάρχουν 131.947 Έλληνες, εκ των οποίων 62.973 (35.175 άνδρες, 27.798 γυναίκες) είναι Έλληνες πολίτες, 40.000 προέρχονται από περιοχές που κυβερνά η Τουρκία και 30.000 έχουν υπηκοότητα που δεν αναγνωρίζεται (οι λεγόμενοι απάτριδες).
- Η αιγυπτιακή απογραφή του 1917 ανέφερε ότι υπήρχαν 56.731 Έλληνες ελληνικής υπηκοότητας.
- Σύμφωνα με μια νέα αιγυπτιακή απογραφή που πραγματοποιήθηκε το 1927, υπήρχαν 91.083 Έλληνες κάτοικοι (48.755 στην Αλεξάνδρεια, 26.015 στο Κάιρο).
- Σύμφωνα με πατριαρχική απογραφή που πραγματοποιήθηκε το 1932, υπάρχουν 152.000 ορθόδοξα μέλη του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας στην Αίγυπτο, εκ των οποίων το 88% (ή 134.000) είναι Έλληνες υπήκοοι.
- Σύμφωνα με την αιγυπτιακή απογραφή του 1937, ζούσαν εκεί 90.456 Έλληνες, οι οποίοι αναφέρονται αποκλειστικά με βάση το φύλο.
- Ένα άλλο ενδιαφέρον στατιστικό στοιχείο παρέχει ο συγγραφέας Τσιγλάκης, η οποία εκτιμά ότι το 1925 ζούσαν στην Αίγυπτο 187.770 Έλληνες. Μια άλλη στατιστική, που

δημοσιεύτηκε στην έκδοση του περιοδικού "Εκκλησία" στην Κωνσταντινούπολη το 1936, αναφέρει ότι το 1935 ζούσαν στην Αίγυπτο 161.240 Έλληνες (και πάλι πάντα με ανάλυση κατά φύλο).

- Στη συνέχεια, συζητάμε τη συρρίκνωση και τη "διαρροή" του ελληνικού στοιχείου, ιδιαίτερα μεταξύ 1957 και 1962. Σύμφωνα με τα στοιχεία που έκανε το προξενείο, το 1963 είχαν απομείνει περίπου 27.500 άτομα σε ολόκληρο το έθνος. Λιγότεροι από 15.000 Έλληνες διέμεναν στην Αίγυπτο το 1972. Πιστεύεται ότι υπάρχουν περίπου 1.000 απόγονοι αποκλειστικά ελληνικών γάμων και μικτών γάμων, στους οποίους ο ένας γονέας είναι μουσουλμάνος, κόπτης ή αραβόφωνος χριστιανός ορθόδοξος, οι οποίοι έχουν ελληνική ή αιγυπτιακή υπηκοότητα ή και τα δύο ταυτόχρονα και κατοικούν στο Κάιρο και την Αλεξάνδρεια (Σκουλιός, 2000).

1.5. Οι Έλληνες στην Αλεξάνδρεια

Είναι αδύνατο να αναλύσουμε την εξέλιξη της ελληνικής κοινότητας στην Αλεξάνδρεια χωρίς να λάβουμε υπόψη το ιστορικό της πλαίσιο. Κατά συνέπεια, οι πολιτικοί στόχοι και η προσωπικότητα του εκάστοτε Αιγύπτιου ηγεμόνα συνδέονται στενά με τις δραστηριότητες και την ανάπτυξη της ελληνικής κοινότητας. Τον 19ο αιώνα, στην Αίγυπτο αναδείχθηκαν τρεις σημαντικές προσωπικότητες:

1. Ο Μωχάμετ Αλή, ένας Τουρκαλβανός με καταγωγή από την Καβάλα, ο οποίος προσκάλεσε αρκετούς αξιόλογους Έλληνες για να βοηθήσουν στην αναβάθμιση της χώρας του Νείλου.
2. Ο Ισμαήλ (1863-1879), ο οποίος κυβέρνησε και επέβλεψε την κατασκευή τεράστιων έργων, όπως η διώρυγα του Σουέζ (που άνοιξε το 1869), αλλά και οδήγησε το έθνος στη χρεοκοπία παίρνοντας δάνεια με επαχθείς όρους.
3. Ο μόνος που γνωρίζει τους στόχους της αποικιοκρατίας είναι ο Ahmed Orabi, διάσημος βετεράνος του στρατού και πρώην υπουργός Άμυνας. Ωστόσο, μετά τον βομβαρδισμό της Αλεξάνδρειας το 1882, θα υποταχθεί και αυτός από τον βρετανικό "πολιτισμό", εμπνέοντας τον Καβάφη να γράψει το γνωστό βιβλίο "Περιμένοντας τους βαρβάρους" (Νταλαχάνης, 2010).

Στις 12 Μαΐου 1805, οι πολίτες του Καΐρου επέλεξαν τον Μοχάμεντ Αλή, έναν Αρβανίτη καπνέμπορο από την Καβάλα, για να υπηρετήσει ως πασάς τους. Η οργάνωση της Αιγύπτου

αποφασίζεται από τον Μοχάμεντ Αλί. Μεταρρυθμίζει τη γεωργία και εισάγει νέες καλλιέργειες (βαμβάκι και ζαχαροκάλαμο). Για την αναδιάρθρωση του στρατού, των ναυπηγείων, της βιομηχανίας, του συστήματος υγείας και του εκπαιδευτικού συστήματος, προσλαμβάνει γαλλική τεχνογνωσία. ανοίγει τη διώρυγα Μαχμούτ, ώστε το βαμβάκι να μπορεί να παραδίδεται στην Αλεξάνδρεια. Από την αρχή, ο Πασάς στηρίζεται στους Έλληνες φίλους του. Ο Τσίρκας ισχυρίζεται ότι ο Τοσίτσας, τραπεζίτης στο επάγγελμα και Μετσοβίτης γνωστός του πασά από την εποχή που ήταν έμποροι στην Καβάλα, έγινε συνεργάτης και σύμβουλός του. Αργότερα θα ιδρύσουν την "Τράπεζα του Κράτους" το 1843. Διευθυντής του νομισματοκοπείου είναι ο Ροδίτης Αθανάσιος Καζούλης, αναγνωρισμένος για την ακεραιότητά του (Νταλαχάνης, 2012).

Η ελληνική κοινότητα στην Αίγυπτο είδε μεγαλύτερη ευημερία μέσω του εμπορίου και της ναυτιλίας μετά τον Μωάμεθ Αλή. Την περίοδο αυτή κατασκευάζονται σχολεία, νοσοκομεία και εκκλησίες και αναπτύσσεται ο πολιτισμός. Οι αποστολές βαμβακιού διακόπτονται από το 1861 έως το 1865 λόγω του αμερικανικού εμφυλίου πολέμου. Τα κλωστοϋφαντουργεία της Αγγλίας "έπεσαν" λόγω της έλλειψης πρώτων υλών. Ως αποτέλεσμα, η τιμή του αιγυπτιακού βαμβακιού αυξάνεται γρήγορα. Το ΑΕΠ της Αιγύπτου διπλασιάζεται και μέχρι το 1875, 70 από τα βαμβακερά εργοστάσια της χώρας ανήκουν σε ελληνικές επιχειρήσεις. Η άφιξη του ελληνισμού συνδέεται με την ανάπτυξη της πόλης ως σημαντικού μεσογειακού εμπορικού και μεταφορικού κόμβου, καθώς και ως κράτους με έντονη ευρωπαϊκή επιρροή, όπου κυριαρχεί το ελληνικό στοιχείο (Νταλαχάνης, 2010).

Μια προσωρινή κοινοτική οργάνωση με την ονομασία "Αντιπροσωπεία των Συνδρομητών" και ένα νοσοκομείο με την ονομασία "Νοσοκομείο των Ελλήνων" ιδρύθηκαν αρχικά για την εξυπηρέτηση των αναγκών της γειτονιάς. Η Πρεσβυτεριανή Ελληνική Κοινότητα Αλεξάνδρειας ιδρύθηκε επίσημα το 1843, προκειμένου να ρυθμίσει και να εξορθολογήσει τη λειτουργία αυτών των δύο ιδρυμάτων. Οι "Θεμελιώδεις Κανονισμοί" της Κοινότητας, που ήταν ουσιαστικά το αρχικό καταστατικό της, συντάχθηκαν το 1854. Επειδή επρόκειτο για την πρώτη προσπάθεια δημιουργίας κοινοτικού θεσμού στη Μέση Ανατολή και την Αφρική, της δόθηκε το όνομα "Πρεσβυγενής". Το 1854 ιδρύθηκε επίσης η Τοσιτσιαία Σχολή, το πρώτο ελληνικό σχολείο της Αλεξάνδρειας. Το 1856 εγκαινιάστηκε επίσημα η εκκλησία του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, ευρέως γνωστή ως "Εκκλησία του Κοινού" (Νταλαχάνης, 2010).

Οι κοινοτικές οργανώσεις, που αναφέρονται ως "εθνικά ιδρύματα", διοικούνται και διασφαλίζονται από το ελληνικό γενικό προξενείο. Με πρωτοβουλία του πατριάρχη, η

"Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα Καΐρου" ιδρύθηκε στο Κάιρο το 1856 και λειτούργησε σχολεία τόσο για αγόρια όσο και για κορίτσια. Με σπουδαίους δεσμούς με τον ελληνικό πληθυσμό και με τη δέσμευση να συνεχίσει τις πολιτικές που ξεκίνησε ο ιδρυτής της δυναστείας, Μωχάμετ Αλή, ο Χεδίβης Ισμαήλ ανέλαβε τον θρόνο της Αιγύπτου το 1863. Το ελληνικό δυναμικό αναπτύχθηκε περαιτέρω εκείνη την εποχή στον οικονομικό τομέα του έθνους. Κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Ισμαήλ, ο Γεώργιος Αβέρωφ, ένας πλούσιος άνθρωπος, συνεισέφερε οικονομικά στην ελληνική οικονομία για λογαριασμό της ελληνικής κοινότητας της Αλεξάνδρειας, της γενέτειράς του, του Μετσόβου, και ολόκληρης της Ελλάδας (Νταλαχάνης, 2010).

Επιπλέον, παρούσες και ενεργές στις επιχειρήσεις είναι οι οικογένειες των Χωρέμη, Ζερβουδάκη, Σαλβάγου, Πεσμαζόγλου, η οικογένεια του ποιητή Καβάφη, Κασαβέτη, Σιβιτανίδη, Τσανακλή. Εκτός από την Αλεξάνδρεια και το Κάιρο, όπου εντοπίζουμε τις έδρες των επιχειρήσεών τους, οι "πρωτοπόροι" αυτοί συνέβαλαν στην ανάπτυξη κοινοτήτων, συλλόγων και ελληνικών σπιτιών, καθώς και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και άλλων ευεργετικών οργανισμών, και σε άλλες μικρότερες πόλεις. Σε ολόκληρη την Αίγυπτο υπό τον έλεγχο του Ισμαήλ, οι ελληνικές επιχειρήσεις ίδρυσαν επίσης κοινότητες και κοινωνίες, μεταξύ των οποίων εκείνες στη Μανσούρα το 1860, στο Πορτ Σάιτ το 1865, στο Ζαγαζίκ το 1870, στο Καφρ ελ-Ζαγιάτ το 1872, στην Τάντα, στο Μεχάλα Κεμπίρ και στην Μπεχέρα (πρωτεύουσα της Αιγύπτου) το 1880 (Καμαλάκης, 1993).

Παράλληλα, άρχισαν να διαμορφώνονται τα ιδρύματα ενώσεων και οργανισμών με φιλανθρωπικούς και άλλους σκοπούς. Παραδείγματα αποτελούν οι Κυπριακές Αδελφότητες το 1873 και το 1876, καθώς και οργανώσεις όπως η "Ενότης" στο Κάιρο το 1875 και ο Αθλητικός Σύλλογος "Μίλων" στην Αλεξάνδρεια το 1873.

Ίσως η πιο ενδιαφέρουσα περίοδος για την Ελληνική Κοινότητα ήταν η περίοδος της κυριαρχίας του Ισμαήλ. Αναγνωρίστηκε για πάντα η πλήρης διοικητική ανεξαρτησία της Κοινότητας της Αλεξάνδρειας, το δικαίωμα στην αυτοδιοίκηση και η εξουσία της ελληνικής κυβέρνησης πάνω της ως αποτέλεσμα της ιθαγένειάς της. Από τη μία πλευρά, υπήρξαν ουσιαστικές διαφωνίες μεταξύ της Ελληνικής Κοινότητας Αλεξάνδρειας και του Πατριαρχείου Αλεξάνδρειας από το 1857 έως το 1870. Αν και ήταν αυτόνομη του Οικουμενικού Πατριαρχείου, απολάμβανε την πλήρη υποστήριξη όλων των ελληνικών ομάδων της Αιγύπτου καθώς και κάθε Έλληνα που δεν είχε αιγυπτιακή καταγωγή. Το Πατριαρχείο, το οποίο είχε αιγυπτιακές ρίζες, δεν είχε εξουσία επί της κοινότητας. Το 1882, μετά την παραίτηση του Ισμαήλ και στο αποκορύφωμα του αιγυπτιακού εθνικισμού και του

κινήματος του Αχμέτ Οράμπι, αγγλικά πολεμικά πλοία εισέβαλαν στην πόλη. Στις 14 Ιουνίου, οι Βρετανοί εισέβαλαν στην Αλεξάνδρεια και πήραν τον έλεγχο. Στη συνέχεια η Αίγυπτος καταλήφθηκε από τους Βρετανούς μετά την κατάληψη του Καΐρου. Ως αποζημίωση για το κίνημα οι Αιγύπτιοι κατέβαλαν εκατομμύρια λίρες σε αποζημιώσεις προς τους Ευρωπαίους υπηκόους, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που όφειλαν στους Έλληνες. Εκείνη την εποχή, προκλήθηκε σημαντική ζημιά στην ελληνική κοινότητα τόσο δημόσια όσο και ιδιωτικά. Ο Γεώργιος Γούσιος, διευθυντής της Αγγλο-Αιγυπτιακής Τράπεζας με έδρα τη Χαλκιδική, συνέβαλε σημαντικά στην προσπάθεια ανοικοδόμησης (Καμαλάκης, 1993).

Η ανοδική πορεία της ελληνικής κοινότητας της Αλεξάνδρειας και η ανάταξη της ελληνικής κοινότητας ξεκίνησε το 1884. Ο Γεώργιος Αβέρωφ ανέλαβε πρόεδρος της Κοινότητας τον Νοέμβριο του 1885, ενώ αυτή βρισκόταν στα πρόθυρα της πτώχευσης. Αφού μίλησε με τον Πατριάρχη Σωφρόνιο και άλλους κοινοτικούς ηγέτες, ο Αβέρωφ κατάφερε να ρυθμίσει τις ληξιπρόθεσμες οφειλές. Όλες οι πτυχές της Αλεξάνδρειας κυριαρχούνταν από τον ελληνισμό. Στο εμπόριο, τις επιχειρήσεις, τη λογοτεχνία, τις τέχνες και την επιστήμη. Ιδρύθηκαν αδελφότητες και κοινωνίες και νέα ιδρύματα χτίστηκαν και ανοικοδομήθηκαν. Οι εφημερίδες "Ταχυδρόμος" και "Μεταρρύθμισις" κυκλοφόρησαν για πρώτη φορά το 1881 και το 1885, αντίστοιχα. Το δημαρχείο της πόλης ιδρύθηκε το 1890 (Καμαλάκης, 1993).

Η ελληνική κοινότητα της Αλεξάνδρειας διευρύνθηκε με την έναρξη του 20ού αιώνα. Ο Κωνσταντίνος Σαλβάγος διαδέχεται τον Γεώργιο Αβέρωφ ως επικεφαλής της Αλεξανδρινής Ελληνικής Κοινότητας τον Μάρτιο του 1900. Ένας από τους αρχιτέκτονες της Εθνικής Τράπεζας της Αιγύπτου ήταν ο Σαλβάγος. Τα επόμενα δέκα χρόνια (1901-2011) επιβλέπει ο Εμμανουήλ Μπενάκης ως διευθυντής της. Η πόλη αναπτύχθηκε όλο αυτό το διάστημα ως αποτέλεσμα του πλούτου που χρησιμοποιήθηκε για την ίδρυση νέων, εντυπωσιακών δομών και ιδρυμάτων και την ανακαίνιση παλαιών. Οι παροχές αυτές, όπως το Γυμναστήριο Αβέρωφ, το Μπενάκειο Ορφανοτροφείο Θηλέων και το Ζερβουδάκειο και Σωτήριο Σχολείο, εγκαινιάστηκαν. Τα χρόνια πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο θεωρούνται ως η "χρυσή εποχή" του αλεξανδρινού ελληνισμού και μια περίοδος ευημερίας για τον ελληνικό πληθυσμό της πόλης. Επιπλέον, την εποχή αυτή, στη λογοτεχνική σκηνή της Αλεξάνδρειας κυριαρχούσε ο γνωστός ποιητής Κωνσταντίνος Π. Καβάφης, ο οποίος καταγόταν από την πόλη και έζησε από το 1863 έως το 1933 (Καμαλάκης, 1993).

Στο Μοντρέ, τα βραβεία εξαλείφθηκαν στις 12 Απριλίου 1937. Η πολιτική αυτή, η οποία αργότερα θα έπαιζε σημαντικό ρόλο στην αναδιοργάνωση, θα οδηγούσε στην πτώση του ελληνικού στοιχείου, το οποίο κορυφώθηκε τη δεκαετία του 1960 ως αποτέλεσμα της πολιτικής του Νάσερ. Με την κατάργηση των Ανακοινώσεων τέθηκαν ζητήματα σχετικά με την ανεξαρτησία των ελληνικών θεσμών και περιουσιακών στοιχείων, καθώς και την αποδοχή της ελληνικής ιθαγένειας (Καμαλάκης, 1993).

Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η Αλεξάνδρεια χρησίμευσε ως βάση επιχειρήσεων του Ελεύθερου Ελληνικού Στόλου καθώς και ως πρωτεύουσα της ελληνικής κυβέρνησης. Με το τέλος του πολέμου, ο ελληνικός πληθυσμός της Αλεξάνδρειας συρρικνώθηκε. Σήμερα δεν υπάρχουν περισσότεροι από 500 Έλληνες που ζουν στην πόλη, χωρίς να υπολογίζονται όσοι ταξιδεύουν από και προς την Ελλάδα. Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής που συνέταξε το Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού, δεν υπάρχουν περισσότεροι από 5.000 Έλληνες που ζουν στην Αίγυπτο. Τη δεκαετία του 1960 έλαβε τέλος αυτή η "διαρροή" των Ελλήνων.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, στην περιοχή της Αλεξάνδρειας λειτουργούσαν 84 επιχειρήσεις ξένης ιδιοκτησίας, σύμφωνα με πίνακα του Ελληνικού Γενικού Προξενείου (Καμαλάκης, 1993).

1.6. Κοινότητες Ελλήνων σε Αλεξάνδρεια, Κάιρο

Η κύρια ανησυχία τους ήταν πώς οι Έλληνες στην Αίγυπτο θα συσπειρώνονταν σε κοινότητες, αδελφότητες και συλλόγους. Ο de facto σχηματισμός της κοινότητας του απόδημου ελληνισμού ήταν η παρουσία ενός ναού και ενός σχολείου. Σε αντίθεση με τον ελληνισμό της Μικράς Ασίας, οι ελληνικές κοινότητες της Αιγύπτου φαίνεται να εξαρτώνται λιγότερο από την Εκκλησία. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι Κοινότητες να αποκτήσουν την ανεξαρτησία τους πρακτικά αμέσως μετά την ίδρυσή τους, γεγονός που επιβάρυνε τις σχέσεις με το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας.

Στο πνεύμα αυτό, η ιδέα των κοινοτήτων είναι να περιλαμβάνουν στις τάξεις τους, σύμφωνα με τους καταστατικούς τους χάρτες, Έλληνες εκ γενετής, αλλά αποκλειστικά Έλληνες υπηκόους, αποκλείοντας Έλληνες άλλων εθνικοτήτων. Το Πατριαρχικό ποίμνιο, ωστόσο, αποτελούνταν και εξακολουθεί να αποτελείται από Ορθόδοξους Χριστιανούς από διάφορες χώρες. Παρά τις διαφορές τους, το Οικουμενικό Πατριαρχείο, το οποίο για

πολλούς αιώνες ήλεγχε την τύχη του αρχαιότερου Πατριαρχείου με το πρόσχημα ότι είχε αδύναμη αριθμητική παρουσία στον αφρικανικό χώρο, αναγκάστηκε να αναγνωρίσει το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας ως ανεξάρτητη οντότητα λόγω της μεγάλης κοινοτικής παρουσίας στον αιγυπτιακό χώρο (Καμαλάκης, 1993).

Η Αλεξάνδρεια (1843), η Καΐρου (1856), η Μανσούρα (1860), το Πορτ Σάιτ (1865) και το Σουέζ ήταν μεταξύ των σημαντικών ελληνικών κοινοτήτων που δημιουργήθηκαν και λειτούργησαν στην Αίγυπτο καθ' όλη τη διάρκεια του 19ου και 20ου αιώνα (1888). Επιπλέον, ιδρύθηκαν οι ακόλουθες κοινότητες: Minyas (1893), Tantas (1880), Shibin el Kom (1886), Kafr el Zayat (1872), Beni Suen (1889), Ismailia (1903), Aswan (1905), Fakus (1906), Minet el-Gamh (1911), Loyxor, Deirut, Shohag, Mit Gamr, Marsha Matrouh, Kafr el-Da Κοινότητες υπήρχαν επίσης στα προάστια των δύο μεγάλων πόλεων. Οι κοινότητες Ibrahimia (1903) και Abukir βρίσκονται στην Αλεξάνδρεια, ενώ οι κοινότητες Heliopolis (1925), Subra, Zeytun και Helwan βρίσκονται στο Κάιρο (Σκουλιός, 2000).

Ανάλογα με τις δυνατότητές τους, οι κοινότητες λειτουργούσαν σχολεία, ναούς, νοσοκομεία, γηροκομεία, ακόμη και συσσίτια. Η Ελληνική Κοινότητα της Αλεξάνδρειας και του Καΐρου, δύο από τις σημαντικότερες κοινότητες στην Αίγυπτο, θα συζητηθούν στις ενότητες που ακολουθούν. Η γενική συνέλευση των μελών-συνδρομητών κάθε Ελληνικής Κοινότητας στην Αίγυπτο εκλέγει την Κοινοτική Επιτροπή (ή Διαχειριστική Επιτροπή στην περίπτωση του Καΐρου) ή το Διοικητικό Συμβούλιο. Αυτό γίνεται σύμφωνα με το καταστατικό και τους λεπτομερέστερους κανονισμούς κάθε πόλης. Σύμφωνα με το καταστατικό της, η Κοινότητα ορίζει τον αρμόδιο Γενικό Πρόξενο ως Επίτιμο Πρόεδρό της όπου υπάρχει Γενικό Προξενείο. Σε γενικές γραμμές, η Κοινότητα υπάρχει για να εξυπηρετεί τις ανάγκες των Ελλήνων κατοίκων δημιουργώντας, λειτουργώντας και επιβλέποντας ιδρύματα και πρωτοβουλίες φιλανθρωπικού και φιλανθρωπικού χαρακτήρα. Κάθε Κοινότητα διαθέτει περιουσιακά στοιχεία, όπως υλικά και άυλα περιουσιακά στοιχεία, κληροδοτήματα και άλλα είδη δωρεών, μετοχές, χρήματα από συνδρομές μελών και άλλα είδη τακτικών και έκτακτων εσόδων (Σκουλιός, 2000).

Το αδύνατο σημείο των Κοινοτήτων ήταν πάντα η οικονομική τους κατάσταση. Ο προϋπολογισμός ήταν συνήθως ελλειμματικός και ισοσκελιζονταν από δωρεές και δωρεές. Άλλες φορές ζητήθηκε βοήθεια με τη μορφή δανείων ή επιχορηγήσεων από την ελληνική κυβέρνηση. Ταυτόχρονα, τα προβλήματα επέμεναν, μεγάλωναν και χειροτέρευαν, επηρεάζοντας τον τρόπο λειτουργίας και λειτουργίας της Κοινότητας. Τελικά, η Κοινότητα ιδρύθηκε με την έγκριση του ελληνικού κράτους, διοικούνταν από το Γενικό Προξενείο και

αναγνωρίστηκε από την αιγυπτιακή κυβέρνηση ως νομικό πρόσωπο σύμφωνα με το ελληνικό ιδιωτικό δίκαιο.

Το 1830, η Ελληνική Κοινότητα της Αλεξάνδρειας οργανώθηκε σε διοικητικές οντότητες και το 1836 ακολούθησε η Κοινότητα του Καΐρου. Από τα ιδρυτικά τους έγγραφα, τα οποία το Βασίλειο της Ελλάδας αναγνώρισε ως ελληνικά νομικά πρόσωπα στα μέσα της δεκαετίας του 1850, είναι γνωστό ότι ο κύριος στόχος του ελληνικού αποικισμού των ανερχόμενων πληθυσμών ήταν η υλοποίηση επιχειρηματικών σχεδίων και η βοήθεια στην οικονομική ανάκαμψη της χώρας μετά από χρόνια συγκρούσεων. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι τα πρώτα επαγγέλματα με τα οποία ασχολήθηκαν οι ομογενείς στις δύο μεγάλες πόλεις της Αιγύπτου είναι καταγεγραμμένα σε ιστορικές πηγές, γεγονός που καταδεικνύει το ποικίλο κοινωνιολογικό υπόβαθρο των Ελλήνων εποίκων. Η μελέτη των καταστατικών των Κοινοτήτων της πρώτης περιόδου οδήγησε τους ερευνητές στο συμπέρασμα ότι μοιάζουν περισσότερο με τη δομή ενός επιχειρηματικού ομίλου παρά με μια οντότητα δημόσιας διοίκησης. Το συμπέρασμα ότι η κοινοκτημοσύνη ήταν η βασική ιδεολογία πάνω στην οποία αναπτύχθηκε οικονομικά η οργάνωση των Κοινοτήτων από τη μία πλευρά και λειτούργησε ως θεμέλιο για την καθιέρωση της ιδέας της ευεργεσίας από την άλλη, υποστηρίζεται από τις εκτεταμένες αναφορές σε επιμέρους άρθρα για την υποχρεωτική δωρεά χρημάτων και υλικών αγαθών από τα μέλη της Κοινότητας με σκοπό την εκτέλεση φιλανθρωπικού έργου για τους δοκιμαζόμενους ομογενείς και τους γηγενείς κατοίκους. Συλλογικά, οι Αιγυπτιώτες Έλληνες κατάφεραν να δημιουργήσουν ένα κοινωνικό και διοικητικό πλαίσιο που είχε σημαντικό αντίκτυπο στη συμπεριφορά και την πολιτιστική υπόσταση του γηγενή πληθυσμού (Σκουλιός, 2000).

Μια από τις πιο σημαντικές και παραγωγικές νομοταγείς ελληνικές κοινότητες εκτός Ελλάδας είναι η Πρεσβυγενής Ελληνική Κοινότητα της Αλεξάνδρειας. Ένας αμιγώς ελληνικός πυρήνας που άντεξε μέχρι σήμερα κάτω από εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες, διατηρώντας παράλληλα τις φιλανθρωπικές και φιλολογικές του δραστηριότητες και τον ενθουσιασμό του. Καρδιά και θεμέλιο της πρωτοβουλίας ήταν οι αδελφοί Τοσίτσα, Μιχαήλ, Κωνσταντίνος και Θεόδωρος από το Μέτσοβο, ο κόμης Στέφανος Ζηζίνιας από τη Χίο και ο Ιωάννης Δ' Αναστάσης από τη Θεσσαλονίκη. Η ελληνική κοινότητα του σχετικά μετριοπαθούς και υπανάπτυκτου ελληνισμού που υπήρχε στην τουρκοκρατούμενη Αίγυπτο από τις αρχές του 19ου αιώνα λειτούργησε ως κύριος κόμβος στο Πρεσβυγενές Πατριαρχείο της Αλεξάνδρειας. Ωστόσο, η ελληνική πατριωτική κοινότητα επεκτάθηκε, εδραιώθηκε και προόδευσε σε σημαντικό βαθμό μετά την άνοδο του φιλέλληνα Τούρκου

Μωάμεθ Αλή, κυρίως ως αποτέλεσμα των φιλικών σχέσεων που διατηρούσε ο πασάς της Αιγύπτου με τους αδελφούς Τοσίτσα, τη Ζηζίνια και τον Ροδίτη Αθανάσιο Καζούλη. Πριν ιδρυθεί ο μικρός ελληνικός οικισμός της Αλεξάνδρειας, είχε ήδη ένα σχολείο και ένα νοσοκομείο που λειτουργούσαν με την ονομασία "Σχολείο και Νοσοκομείο των Ελλήνων". Η τότε ασταθής κοινότητα εξακολουθούσε να αναφέρεται ως "Ελληνοαιγυπτιακή Κοινότητα". Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οι πρωταρχικοί και ουσιαστικοί στόχοι της Κοινότητας ήταν η κατασκευή ενός εθνικού σχολείου, μιας εθνικής εκκλησίας και ενός πιο ολοκληρωμένου και σύγχρονου νοσοκομείου. Ο Μιχαήλ Τοσίτσα θα γινόταν τελικά ο κύριος υποστηρικτής αυτού του "τρίπτυχου" κοινοτικών φιλοδοξιών και στόχων. Στις 18 Απριλίου 1843, η Ελληνική Κοινότητα της Αλεξάνδρειας ιδρύθηκε επίσημα παρουσία ενοριτών στην Ιερά Μονή της Συνόδου του Αγίου Σάββα. Η ομόφωνη επιλογή της ομάδας για πρόεδρο ήταν ο Μιχαήλ Τοσίτσας, Έλληνας πρόξενος εκείνη την εποχή. Αργότερα, πρωτοστάτησε στη δημιουργία της Σχολής Τοσίτσα και του ναού του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, παρέχοντας τα απαραίτητα κεφάλαια και το οικόπεδο (Σκούλιος, 2000). Όταν η Τοσίτσαια Σχολή, που αναφέρεται και ως "μητρικό σχολείο", άνοιξε για πρώτη φορά τις πόρτες της το 1854, διέθετε ελληνικό και παρθενγωγικό τμήμα. Πριν κλείσει τις πόρτες του το 1968 λόγω της "διαρροής" του πληθυσμού, το Σχολείο λειτούργησε για 116 χρόνια και εκπαίδευσε πολλές γενιές Ελλήνων που ζούσαν στη διασπορά. Αφού ο Μιχαήλ Τοσίτσας αναγκάστηκε να αναχωρήσει από την Αλεξάνδρεια το 1854 λόγω της διακοπής των διπλωματικών σχέσεων μεταξύ Ελλάδας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, τον διαδέχθηκε ο Στέφανος Ζηζίνιας ως πρόεδρος της Ελληνικής Κοινότητας Αλεξάνδρειας. Αργότερα, το 1857, ο Στέφανος Ζηζίνιας παραιτήθηκε λόγω διαφωνιών με την Κοινοτική Επιτροπή. Κατά τη διάρκεια των ετών 1857-1870, η Κοινότητα και το Πατριαρχείο διαπληκτίστηκαν για τον τρόπο διοίκησης των κοινοτικών οργάνων. Ωστόσο, το ζήτημα αυτό αντιμετωπίστηκε με επιτυχία όταν και τα δύο ιδρύματα κατάφεραν να αποκτήσουν την αυτονομία που ήταν απαραίτητη για τη συνέχιση της ύπαρξής τους. Η συμπεριφορά σημαντικών προσώπων που κατείχαν τα υψηλότερα σκαλοπάτια της πυραμίδας της κοινότητας είχε άμεση επίδραση στην ανάπτυξη και την πρόοδο της Ελληνικής Κοινότητας Αλεξάνδρειας. Είναι αυτοί που δίνουν στην Κοινότητα την ενέργεια και το πάθος της και χρησιμοποιούν τους πόρους που έχουν στη διάθεσή τους για την ανάπτυξη της ελληνικής κοινότητας στην Αίγυπτο. Το 1885, ο Γεώργιος Αβέρωφ ανέλαβε την ηγεσία της Κοινότητας. Δεν υπήρξε μόνο στυλοβάτης της Κοινότητας και της Ενορίας, αλλά και ολόκληρου του έθνους. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1900, η Κοινότητα άκμασε και η αιγυπτιακή διασπορά στο σύνολό της αυξήθηκε σε μέγεθος και βελτιώθηκε σε όλες τις

πτυχές της καθημερινής ζωής, ξεπερνώντας ακόμη και εκείνη της "μητρόπολης". Ο Εμμανουήλ Μπενάκης, ένας έμπορος βαμβακιού από τη Σύρο, ο οποίος ίδρυσε τις γνωστές εταιρείες "Χωρέμης-Μπενάκης", ανέλαβε την ηγεσία της Κοινότητας στις αρχές του 20ού αιώνα. Στο οικοδομικό τετράγωνο της Κοινότητας Sattby, έκτασης 70.400 τετραγωνικών μέτρων, το οποίο είχε ήδη αποκτηθεί επί διοίκησης Αβέρωφ, διαμορφώθηκε η ελληνική παρουσία επί προεδρίας Μπενάκη. Ενώ το Νοσοκομείο επεκτείνεται με πρόσθετα τμήματα οφθαλμολογίας, μικροβιολογίας και νοσηλευτικής σχολής, ανακαινίζεται η Τοσιτσαία Σχολή.

Ο Μιχαήλ (Μικές) Κ. Σαλβάγος, ένας από τους σημαντικότερους προέδρους της Ελληνικής Κοινότητας Αλεξάνδρειας, επιλέχθηκε να υπηρετήσει ως ηγέτης της οργάνωσης το 1919. Αργότερα, η Ελληνική Κοινότητα Αλεξάνδρειας κατάφερε να ανακάμψει, να ενισχύσει την οικονομική της θέση και να επιβιώσει. Ως αποτέλεσμα, είναι πλέον ένας οικονομικά σταθερός οργανισμός με σημαντική περιουσία. Αυτό είναι αποτέλεσμα της "αποστράγγισης" και "συρρίκνωσης" του Αλεξανδρινού Ελληνισμού κατά τη δεκαετία του 1960. Η επιθυμία της πλέον μικροσκοπικής και διασκορπισμένης ελληνικής κοινότητας να στηρίξει και να συσπειρωθεί γύρω της λειτούργησε ως κινητήριο δύναμη. Η Ελληνική Κοινότητα Αλεξάνδρειας έχει 320 τακτικά μέλη από τους εναπομείναντες 500 ομογενείς κατοίκους το 1996. Εκτός από την Ελληνική Κοινότητα Αλεξάνδρειας υπάρχουν και άλλες κοινότητες στην πόλη. Όπως ήδη αναφέρθηκε, υπάρχουν περαιτέρω ελληνικές κοινοτικές ομάδες στα προάστια Ράμλυ, Ιμπραημία, και Αμπουκίρ (Σκουλιός, 2000).

1.7. Φορείς Ελληνισμού στην Αλεξάνδρεια

ΤΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Θα εξετάσουμε την ίδρυση του Πατριαρχείου της Αλεξάνδρειας σε σχέση με την Ελληνική Κοινότητα, καθώς και τις σχέσεις που αναπτύχθηκαν με την πάροδο του χρόνου μεταξύ τους, οι οποίες ενίοτε στηρίζονταν σε συγκρούσεις για την επίλυση εσωτερικών ζητημάτων και ενίοτε σε στενή και με σεβασμό συνεργασία. Όλοι οι Ορθόδοξοι στην Αφρική υπάγονται στη δικαιοδοσία του Πατριαρχείου της Αλεξάνδρειας, το οποίο είναι το δεύτερο στην ιεραρχία μετά το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης. Λόγω του γεγονότος ότι ο Ευαγγελιστής Μάρκος το ίδρυσε το 63 μ.Χ., είναι γνωστό ως

"Πρεσβυγενές". Το Πατριαρχείο της Αλεξανδρείας λειτούργησε ως το πνευματικό κέντρο του αφρικανικού ελληνισμού, ιδιαίτερα του αιγυπτιακού ελληνισμού, καθ' όλη τη διάρκεια του 20ου αιώνα και μέχρι το 1960, όταν άλλαξε το πολιτικό και κοινωνικό τοπίο. Αν και είναι αλήθεια ότι το Ελληνορθόδοξο Πατριαρχείο φρόντιζε για τους Έλληνες της Αιγύπτου πριν από τη δημιουργία ελληνικών θεσμών κοινοτήτων, αδελφοτήτων και οργανώσεων (Σουλογιάννης, 2000).

Χωρίς αμφιβολία, η ανάπτυξη της ελληνικής κοινότητας στην Αίγυπτο και οι πρόοδοι και οι εξελίξεις που γνώρισε σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας μεταξύ 1830 και 1960 συνδέονται με την ανοδική πορεία του Πατριαρχείου. Οι λέξεις "πατριαρχείο" και "κοινότητα" στην Αλεξανδρεία χρησιμοποιούνταν για να δηλώσουν τη μία ιστορική εποχή από την άλλη. Μαζί με τα σχολεία, είχαμε και πατριαρχικές και κοινοτικές εκκλησίες. Το πατριαρχείο και η κοινότητα χωρίστηκαν σε δύο αντίπαλες ομάδες που βασίζονταν σε ανταγωνιστικές διεκδικήσεις για την εξουσία επί της διοίκησης των κοινοτικών ιδρυμάτων. Το ένα κόμμα κατηγορούσε το άλλο για ανάμειξη στα εσωτερικά του ζητήματα. Η σύγκρουση αυτή φαίνεται να τερματίστηκε όταν ο Σωφρόνιος Δ' ανέλαβε τον πατριαρχικό θρόνο το 1870, καθώς η μακρά πατριαρχία του, διάρκειας 29 ετών, υπήρξε ευεργετική για τις σχέσεις μεταξύ της κοινότητας και του πατριαρχείου. Ο Γεώργιος Αβέρωφ (1855-1999) υπηρέτησε ως πρόεδρος της Κοινότητας για το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα και συνεργάστηκαν καλά.

Το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως, το οποίο ήταν προηγουμένως υπεύθυνο για την επιλογή του προκαθήμενου του δεύτερου πρεσβυγενούς Πατριαρχείου της Ορθοδοξίας, ήταν η πηγή των διαφωνιών του Πατριαρχείου με τις ελληνικές κοινότητες της Αιγύπτου, ωστόσο, ως αποτέλεσμα αυτών, το Πατριαρχείο μπόρεσε να αποκτήσει ανεξαρτησία. Με ψηφοφορία της συνέλευσης του κλήρου, ο Σωφρόνιος θα αποφασίσει τις θεμελιώδεις κατευθυντήριες γραμμές για την εκλογή του Πατριάρχη. Πρόκειται για τη μοναδική περίπτωση μιας τέτοιας δημοκρατικής πράξης που λαμβάνει χώρα στη σημερινή Ορθόδοξη Εκκλησία και εξακολουθεί να ισχύει. Λόγω του ρόλου που διαδραματίζει στα εκκλησιαστικά θέματα το λαϊκό στοιχείο, δηλαδή οι Κοινότητες, η απεμπλοκή αυτή συνέβη τον 19ο αιώνα. Αν και η κοινότητα αναγνωρίζει τον πατριάρχη ως πνευματικό της γονέα, συμμετέχει και στην επιλογή του. Σύμφωνα με έναν νόμο του 1934, εγκεκριμένο από την αιγυπτιακή κυβέρνηση, γνωστό ως "Οργανικός Νόμος του Ελληνορθόδοξου Πατριαρχείου Αλεξανδρείας", ο Πατριάρχης αποκτά αμέσως την αιγυπτιακή υπηκοότητα μόλις εκλεγεί και έχει πλήρη πνευματικό έλεγχο του κλήρου και του λαού (Σουλογιάννης, 2000).

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟ - ΠΡΟΞΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Η ίδρυση της Ελληνικής Διπλωματικής και Προξενικής Αρχής στην Αλεξάνδρεια πριν από περίπου 170 χρόνια αποτέλεσε σημείο καμπής στη μακρά ιστορία του αιγυπτιακού ελληνισμού. Πριν ακόμη η Ελλάδα αποκτήσει επίσημη παρουσία στην Αίγυπτο, το Ελληνικό Προξενείο στην Αλεξάνδρεια, που ιδρύθηκε το 1833 με πρώτο πρόξενο τον Ηπειρώτη επιχειρηματία Μιχαήλ Τοσίτσα, παρείχε προστασία και φροντίδα στον Αιγυπτιώτη Ελληνισμό (πριν από την εκλογή του ως προέδρου της Ελληνικής Κοινότητας Αλεξάνδρειας). Το πρώτο προξενείο βρισκόταν στην οδό Κεντρικής Γαλλίας 40 από την ίδρυσή του μέχρι το 1854 (Σουλογιάννης, 2001).

Με επιστολή της 18ης Αυγούστου 1833, ο τότε υπουργός Εξωτερικών Σπυρίδων Τρικούπης γνωστοποίησε στον Μεγάλο Ευεργέτη Μιχαήλ Τοσίτσα -ο οποίος ζούσε στην Αλεξάνδρεια από το 1820- ότι η ελληνική κυβέρνηση τον είχε διορίσει πρόξενο εκεί. Ο Τρικούπης ενημέρωσε ταυτόχρονα τον αντιβασιλέα της Αιγύπτου, Μοχάμεντ Αλή, και τον υπουργό Εξωτερικών, Μπόγκος Πασά, για την ανώτερη θέση με δύο υπομνήματα με ημερομηνία 23 Σεπτεμβρίου 1833. Ως εκ τούτου, η εκπροσώπηση των ελληνικών συμφερόντων από τη Γαλλία έλαβε τέλος.

Λόγω της σημαντικής οικονομικής και εμπορικής δραστηριότητας που υπάρχει μεταξύ των δύο εθνών, το μέτρο αυτό ήταν απαραίτητο για την προστασία των συμφερόντων των εμπόρων. Το Προξενείο ήταν υπεύθυνο για την εποπτεία των επιχειρηματικών συναλλαγών, καθώς και για την έγκριση της εισόδου αλλοδαπών στην ελληνική επικράτεια, την εξέταση και επικύρωση πιστοποιητικών, την έκδοση και ανανέωση διαβατηρίων για τους Έλληνες πολίτες και τη μετάφραση εγγράφων σε διάφορες γλώσσες. Οι σχέσεις μεταξύ του Αντιβασιλέα Μοχάμεντ Αλή και του Τοσίτσα παρέμειναν φιλικές, γεγονός που βοήθησε στη διευθέτηση προβλημάτων στην περιοχή, καθώς και σημαντικών εθνικών προβλημάτων (όπως το ζήτημα των Ελλήνων δούλων στο στρατό του Ιμπραήμ πασά) (Σουλογιάννης, 2001).

Μέχρι το 1900, η έδρα της Εθνικής μας Αντιπροσωπείας στην Αίγυπτο ήταν στην Αλεξάνδρεια, αλλά για διπλωματικούς λόγους μεταφέρθηκε στο Κάιρο (Πρεσβεία). Είναι σημαντικό να θυμόμαστε ότι το Προξενικό Δικαστήριο στεγαζόταν στο Γενικό Προξενείο στην Αλεξάνδρεια από τη στιγμή που τέθηκαν σε ισχύ οι Ανακοινώσεις το 1876 μέχρι την κατάργησή τους στα τέλη του 1949. Καθ' όλη τη διάρκεια των ευημερούντων ετών, παρασχέθηκε βοήθεια για τα γραφεία του γενικού προξένου, του υποπρόξενου και του

προξένου στο Κάιρο και την Αλεξάνδρεια, καθώς και για τα προξενεία και τα υποπροξενεία στο Πορτ Σάιτ, το Σουέζ, τη Μανσούρα, την Ισμαηλία, την Τάντα και άλλες τοποθεσίες. Η Ελληνική Πρεσβεία στο Κάιρο, η οποία ασχολείται με διεθνή θέματα, διαχειρίζεται την απαίτηση για διμερείς δεσμούς, επαφές και χάραξη πολιτικής μεταξύ των δύο χωρών, ενώ ο θεσμός του Προξενείου συνεχίζει να επικεντρώνεται κυρίως σε τοπικά θέματα. Το καταστατικό του 1877 της ΑΧΚΓ "Περί Πρεσβειών", το οποίο διέπει την ίδρυση ελληνικών πρεσβειών και πρεσβευτών, δεν αναφέρει την Αίγυπτο μεταξύ των χωρών στις οποίες εκπροσωπείται η Ελλάδα. Η επετηρίδα του Υπουργείου Εξωτερικών του 1934 απαριθμεί μια Πρεσβεία στο Κάιρο, Γενικά Προξενεία στην Αλεξάνδρεια και το Κάιρο, ένα Προξενείο στο Πορτ Σάιτ και Υποπροξενεία στο Ζαγαζίκ, τη Μανσούρα, τη Μίνια, το Σουέζ και την Τάντα. Περίπου 200.000 Έλληνες διέμεναν τότε στην Αίγυπτο (Σουλογιάννης, 2000).

ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ, ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΕΣ, ΣΥΛΛΟΓΟΙ

Το κύριο ενδιαφέρον τους ήταν η οργάνωση των Ελλήνων της Αιγύπτου σε ομάδες, αδελφότητες και συλλόγους. Επιπλέον, αυτό είναι ένα γεγονός που μοιράζονται όλοι οι Έλληνες που έχουν μετακομίσει στο εξωτερικό. Στη νοοτροπία του απόδημου Έλληνα κυριαρχεί η λαχτάρα να συνδεθεί με την πατρίδα του, και ακόμη περισσότερο με τον τόπο του. Επιπλέον, η παρουσία ενός ναού και ενός σχολείου σήμαινε την αυτόματη ενσωμάτωση της κοινότητας. Οι ελληνικοί πληθυσμοί της Αιγύπτου ήταν διαφορετικοί από εκείνους της Μικράς Ασίας και του Πόντου. Από την άλλη πλευρά, έμοιαζαν με εκείνους της Κεντρικής Ευρώπης (Βιέννη), των Βαλκανίων (Ρουμανία, Βουλγαρία) και της Ιταλίας (Τεργέστη, Βενετία). Δεν συνδέονται με την Εκκλησία, η οποία είναι η αιτία. Παρά το γεγονός ότι, όπως είδαμε, οδήγησε και σε ορισμένα ζητήματα στις σχέσεις τους με το Πατριαρχείο, το χαρακτηριστικό αυτό τους χάρισε εξαρχής ανεξαρτησία. Οι δύο σημαντικότερες ελληνικές κοινότητες στην Αίγυπτο, αυτές της Αλεξάνδρειας και του Καΐρου, έχουν ήδη συζητηθεί. Οι αδελφότητες, μια άλλη ομάδα, συντόνιζαν και κινητοποιούσαν τους Έλληνες κατοίκους των γειτονιών. Ήταν κοινωνικές οργανώσεις που δημιουργήθηκαν ως αποτέλεσμα της αγάπης τους για μια συγκεκριμένη χώρα, η οποία ενέπνευσε την ανάπτυξη φιλανθρωπικών προσπαθειών και την κατασκευή των οργανώσεων αυτών ως σημαντικών πατριωτικών κέντρων.

Επειδή τα πρωταρχικά κριτήρια ένταξης ήταν η καταγωγή και η τοποθεσία, οι αδελφότητες ήταν πιο επιλεκτικές στο ποιους δέχονταν. Η τήρηση των παραδόσεων και των εθίμων καθώς και η τήρηση των θρησκευτικών και κοσμικών εορτών ήταν μεταξύ των πρωταρχικών απαιτήσεων των αδελφοτήτων που περιγράφηκαν. Έκαναν μεγάλη προσπάθεια για να διατηρήσουν ισχυρούς δεσμούς με την κοινότητά τους και να διαφυλάξουν αυτά τα συναισθήματα για τις μελλοντικές γενιές. Η Κυπριακή Αδελφότητα ιδρύθηκε το 1873, 30 χρόνια μετά την Ελληνική Κοινότητα Αλεξανδρείας, καθιστώντας την την παλαιότερη πατριωτική Αδελφότητα στην Αλεξάνδρεια. Η Δωδεκανησιακή Ένωση, η Μικρασιατική Εταιρεία, η Πανισπανική Αδελφότητα, η Λημνιακή και Ιμβριακή Αδελφότητα και άλλες Αδελφότητες εξακολουθούν να είναι σημαντικές μέχρι σήμερα.

Σε κάθε τόπο όπου υπήρχε ελληνική παροικία και ενεργός Ελληνισμός, αρκετοί ελληνικοί σύλλογοι κάλυπταν τις μεγάλες καλλιτεχνικές, πνευματικές, αθλητικές και φιλανθρωπικές δραστηριότητες. Στις οργανώσεις αυτές περιλαμβάνονται ο Σύλλογος Προστασίας Ελληνίδων, ο Αθλητικός Σύλλογος Ελληνίδων Αλεξάνδρειας, ο Ναυτικός και Κολυμβητικός Όμιλος, οι Έλληνες Πρόσκοποι και οι Έλληνες Οδηγοί, ο Μουσικός Όμιλος "Ορφέας", ο Φιλανθρωπικός Σύλλογος "Αισχύλος Αρίων" και ο Φιλολογικός Σύλλογος του "Πνευματικού Κέντρου". Όπως είχε ήδη καθιερωθεί, πλούσιοι έμποροι και συνήθως όσοι ασχολούνταν με την εμπορική ζωή και δραστηριότητα ίδρυσαν τις Κοινότητες και τις πολυάριθμες Αδελφότητες των Ελλήνων Αιγυπτιωτών. Το οικονομικό περιβάλλον κάθε κοινότητας δημιουργήθηκε και αναπτύχθηκε με βάση τα συμφέροντα αυτών των ανθρώπων, πάντα, βέβαια, σύμφωνα με τις εγχώριες ευκαιρίες που παρουσιάζονταν ή τις τοπικές ανάγκες που υπήρχαν (Σουλογιάννης, 2001).

Έτσι, στις δύο μεγάλες πόλεις της Αλεξάνδρειας και του Καΐρου υπήρχε ένα ποικίλο εργατικό δυναμικό. Από την άλλη πλευρά, οι νησιώτες (Κασιώτες, συνήθως Δωδεκανήσιοι), οι οποίοι δεν ήταν πάντα πλούσιοι, ανέγειραν τις κοινότητες γύρω από τη διώρυγα του Σουέζ. Εκείνες στο Δέλτα του Νείλου, από την άλλη πλευρά, προσέλκυαν εργάτες και εμπόρους που ενθουσιάστηκαν με την καλλιέργεια του βαμβακιού καθώς και με την εμπορία και την εξαγωγή του. Οι κοινότητες, οι αδελφότητες και οι οργανώσεις μοιράζονταν την επιθυμία να αλληλοϋποστηρίζονται με κάθε τρόπο προς όφελος των μελών τους και της ευρύτερης κοινότητας, υπογραμμίζοντας τη σημαντική κοινωνική τους σημασία (Σουλογιάννης, 2000).

Κεφάλαιο 2ο: Πνευματική και γλωσσική διασπορά

2.1. Η Ελληνική ως δεύτερη ξένη γλώσσα στην Αλεξάνδρεια

Η γειτονιά Chatby της Αλεξάνδρειας αποτέλεσε το κέντρο της ελληνικής κοινότητας τόσο κατά τη διάρκεια της ακμής του αλεξανδρινού ελληνισμού όσο και πιο πρόσφατα, κατά τα χρόνια που ο ελληνικός πληθυσμός μειώθηκε.

Οι Έλληνες ήταν παρόντες σε όλη την περιοχή, αλλά κυρίως στην ακτή. Εκτός από το "Αβερώφειο Γυμνάσιο", τη "Σαλβάγειο Εμπορική Σχολή" και το "Ζερβουδάκειο", τρία από τα σημαντικότερα εκπαιδευτικά ιδρύματα στην Ελλάδα, υπήρχαν ελληνικοί σύλλογοι και αθλητικές ομάδες. Δεδομένου ότι το Chatby φιλοξενεί όλα τα ελληνικά ιδρύματα, η γειτονιά είναι πλέον εξ ολοκλήρου ελληνική. Το τεράστιο συγκρότημα που παλαιότερα στέγαζε τα ελληνικά σχολεία στεγάζει σήμερα τα γραφεία της Ελληνικής Κοινότητας Αλεξάνδρειας, τον Αντιπρόεδρο του Συμβουλίου Αποδήμου Ελληνισμού, τα άλλα σχολεία, το νηπιαγωγείο, την Κοινοτική Πρόνοια, τον Προσκοπισμό και την "Αθλητική Ένωση Ελλήνων Αλεξανδρείας", η οποία αποτελεί ένα από τα ελάχιστα hotspots του σύγχρονου αλεξανδρινού ελληνισμού και διανύει την ένατη δεκαετία λειτουργίας της (Χατζηφώτης, 1999).

Φέτος, στην περιοχή του Chatby, γίνονται προετοιμασίες για τα εγκαίνια της Βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας και της πλατείας Μεγάλου Αλεξάνδρου, καθώς και για άλλες σημαντικές πολιτιστικές εκδηλώσεις που θα αναγνωρίσουν και θα θυμούνται τις ελληνικές δραστηριότητες και την πρόοδο που έκαναν οι Έλληνες στην Αίγυπτο κατά τη διάρκεια σχεδόν δύο αιώνων. Η τελετή των εγκαινίων έχει ήδη αναβληθεί δύο φορές, σύμφωνα με την κ. Μυλοπούλου, πρόεδρο του Συλλόγου Αποφοίτων Γυμνασίου Αβερωφείου, λόγω των γεγονότων της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 στη Νέα Υόρκη και των ευαισθησιών που προκάλεσε η εκεί ισραηλινοπαλαιστινιακή σύγκρουση. Αναμένεται όμως να γίνει φέτος (Χατζηφώτης, 1999).

Η σχέση μεταξύ πολιτισμού και οικονομίας υπήρχε ανέκαθεν στην ελληνική διασπορά. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων 200 ετών της ελληνοαιγυπτιακής ιστορίας, λειτούργησαν ως οι κύριοι άξονες γύρω από τους οποίους συγκεντρώθηκε όλη η ανθρώπινη δραστηριότητα.

Η ανάγκη να διατηρήσει τους άρρηκτους δεσμούς που τον ενώνουν με την ίδια την Ελλάδα είναι η πρωταρχική ιδιότητα που ξεχωρίζει τον Έλληνα πολίτη. Αναφέρεται επίσης ότι

ίδρυσε ένα σχολείο και έναν ναό ως πρώτη του πράξη και πρωταρχικό του στόχο στο νέο του περιβάλλον. Οι δύο αυτοί οργανισμοί θα αποτελέσουν τον άξονα της ελληνικότητας της γειτονιάς και θα χρησιμεύσουν για να προβάλλουν και να εντυπωσιάσουν τη στάση και την ετοιμότητα της κοινότητας να συμβάλει ουσιαστικά στην κοινωνία υποδοχής.

Πριν από την ίδρυση της Ελληνικής Κοινότητας Αλεξανδρείας στην Αλεξάνδρεια τη δεκαετία του 1830, ο Μιχαήλ και ο Θεόδωρος Τοσίτσας και ο Ν. Στουρνάρης άρχισαν να χτίζουν εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις για τους Έλληνες που διέμεναν στην Αίγυπτο τον 19ο και τον 20ό αιώνα. Το πρώτο ελληνικό σχολείο ξεκίνησε σε ένα νοικιασμένο σπίτι από την κοινότητα, η οποία μόλις είχε αρχίσει να αυξάνεται σε μέγεθος. Αυτό το σχολείο, γνωστό και ως "Σχολείο των Γραικών", και το πρώτο ελληνικό νοσοκομείο, γνωστό και ως "Νοσοκομείο των Γραικών", ήταν τα δύο πρώτα μητριαρχικά ιδρύματα στην Αλεξάνδρεια. Από το 1843, τα ιδρύματα αυτά διοικούνταν από την Ελληνική Κοινότητα της Αλεξανδρείας. "Γίνονταν δεκτοί νέοι από όλα τα έθνη, οι οποίοι επεδίωκαν να σπουδάσουν τη δημοτική μας γλώσσα και την ελληνική, και οι Έλληνες τη γαλλική και την ιταλική", σύμφωνα με το πρώτο εγχειρίδιο για την ιστορία των Ελλήνων της Αιγύπτου. (Σουλογιάννης, 1999).

Το Ελληνορθόδοξο Πατριαρχείο Αλεξανδρείας στεγάζεται σήμερα στο κτίριο όπου το σχολείο αυτό βρήκε αρχικά τη μόνιμη κοινοτική του στέγη το 1854 με την ονομασία "Τοσιτσιαία" (δωρεά του Μ. Τοσίτσα). Ενώ αυτό συνέβαινε, στο Κάιρο, το Πατριαρχείο λειτουργούσε το σχολείο του Κυπριανού στο Χαμζάουι μέχρι το 1856. Η "Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα Καΐρου" ιδρύθηκε εκείνο το έτος με πρωτοβουλία του τότε Πατριάρχη Ιερόθεου Β΄ [ο προκάτοχος της "Ελληνικής Κοινότητας Καΐρου", που δημιουργήθηκε το 1904] για να στηρίξει ένα σχολείο και ένα νοσοκομείο. Το σχολείο αυτό είχε ξεχωριστά τμήματα για αγόρια και κορίτσια, αλλά λόγω οικονομικών προβλημάτων, λειτουργούσε περιστασιακά μόνο σε ένα τμήμα κάθε φορά κάθε χρόνο.

Η φημισμένη "Αμπέτειος Σχολή" ιδρύθηκε στο Κάιρο μεταξύ 1860 και 1861 χάρη σε δωρεά των αδελφών Αμπέτ και διοικούνταν από την Αρχιεπισκοπή του Σινά σύμφωνα με τις επιθυμίες των δωρητών. Η Ελληνική Κοινότητα της Αλεξανδρείας από την ίδρυσή της έχει δώσει μεγάλη σημασία στην εκπαίδευση των Ελλήνων νέων. Το γεγονός ότι τα εκπαιδευτικά ιδρύματα αποτελούσαν την πλειονότητα των κοινοτικών ιδρυμάτων και τακτικά αποτελούσαν την πλειονότητα του ετήσιου προϋπολογισμού της αποτελεί απόδειξη αυτού. Καθώς η συντριπτική πλειονότητα των μαθητών, ιδίως στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, εγγράφονταν δωρεάν ή με πολύ λίγα χρήματα, βρισκόνταν πάντα στο κόκκινο.

Κατά συνέπεια, το εισόδημά τους μπορούσε να καλύψει μόνο ένα μέρος των εξόδων τους. Η σχολική εκπαίδευση ήταν η μόνη κοινωνική υπηρεσία που παρείχε η κοινωνία, η οποία ήταν εξίσου προσιτή και αποτελεσματική (Τρίμη, 1993).

Οι κατασκευές που κατασκευάστηκαν κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου για τη στέγαση των σχολείων ήταν εξαιρετικές όσον αφορά το σχεδιασμό, την αισθητική, την υλικοτεχνική υποδομή, τις συνθήκες υγιεινής, τις εργαστηριακές εγκαταστάσεις και τις αθλητικές εγκαταστάσεις. Κατασκευάστηκαν ως αποτέλεσμα των ευγενικών συνεισφορών των δωρητών και ένα από τα σχολεία φέρει το όνομά τους ως αναγνώριση. Μόνο ένα μικρό ποσοστό εύπορων γονέων πλήρωνε πλήρη δίδακτρα, επομένως τα έσοδα από κληροδοτήματα και κοινοτικά ακίνητα, τα οποία προέρχονταν κυρίως από δωρεές ομογενών, ήταν καθοριστικής σημασίας για τη στήριξη των λειτουργικών δαπανών των σχολείων. Οι έκτακτες συλλογές, οι δωρεές, οι συνδρομές από την τοπική κοινότητα και οι έκτακτες εισπράξεις ήταν άλλες πηγές χρηματοδότησης. Η αστική τάξη της Κοινότητας αντιλαμβανόταν ότι, όταν πραγματοποιούσε αυτές τις παροχές, η ίδια η Κοινότητα, την οποία ήλεγχε πλήρως, θα ήταν η ωφελημένη. Η Κοινοτική Επιτροπή εκλεγόταν από την αστική τάξη, η οποία συμμετείχε επίσης στη διαδικασία ψηφοφορίας. Κατά συνέπεια, ήταν υπεύθυνοι για τη λειτουργία των θεσμών και τη φροντίδα των περιουσιακών στοιχείων της κοινότητας. Τα μέλη της Κοινότητας δεν ήταν υποχρεωμένα να λογοδοτήσουν στην αιγυπτιακή κυβέρνηση για τη διοίκηση αυτή [λόγω του ειδικού καθεστώτος των διορισμών], ούτε στην ελληνική κυβέρνηση, καθώς η Κοινότητα διατηρούσε κάποια οικονομική ανεξαρτησία από την τελευταία (Τρίμη, 1993).

Τα πλούσια και επιφανή ελληνικά μέλη της κοινότητας είχαν έτσι την ευκαιρία να είναι ευγενικά και να διασφαλίσουν ότι οι μελλοντικές γενιές των Ελλήνων θα είχαν την ευκαιρία να σπουδάσουν την ελληνική γλώσσα, την ιστορία και τη θρησκεία. Για να το θέσουμε αλλιώς, οι θεμελιώδεις προϋποθέσεις για να διατηρήσει η ομογένεια την πολιτιστική της ταυτότητα και ιδιαιτερότητα μέσα στο πλαίσιο μιας παγκόσμιας και ποικιλόμορφης κοινωνίας, ενός μεσογειακού πολυπολιτισμικού μωσαϊκού, όπου συνυπήρχαν ενορίες διαφόρων εθνοτήτων και μπορούσαν τελικά να αφομοιώσουν τους "ασθενέστερους" πολιτισμούς. Δεδομένου ότι [μαζί με την ελληνική οικογένεια] διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία και διατήρηση της εθνικής συνείδησης, η στάση και η προθυμία των ελληνικών κοινοτήτων να διατηρήσουν και να διαφυλάξουν το πνεύμα και τη συνοχή της ελληνικότητάς τους μέσω της ενίσχυσης και επέκτασης των κοινοτικών σχολείων είναι απολύτως δικαιολογημένη(Τρίμη, 1993).

2.2. Κοινοτικά εκπαιδευτήρια Αλεξάνδρειας

Το Γυμνάσιο της Ελληνικής Κοινότητας Αλεξάνδρειας ιδρύθηκε το 1885-1886 και πήρε το όνομα "Αβερώφειο" προς τιμήν του γνωστού δωρητή Γ. Αβέρωφ, ο οποίος βοήθησε επίσης σημαντικά στην ανάπτυξη και συντήρηση του Δημοτικού "Αβερώφειου Παρθεναγωγείου" το 1896. Το 1890, το ελληνικό Υπουργείο Παιδείας ανακήρυξε το "Αβερώφειο Γυμνάσιο" ισότιμο με τα ελληνικά εκπαιδευτικά ιδρύματα (Φλωρεντής, 1993).

Μια εμπορική σχολή (με διετές πρόγραμμα σπουδών) ιδρύθηκε στο Satby το 1902, αρχικά ως τμήμα του "Αβερώφειου", και αργότερα ως ανεξάρτητο ίδρυμα με την ονομασία "Σαλβάγκειο Επαγγελματική (Τεχνική) Σχολή", χάρη σε μια συνεισφορά της οικογένειας Σαλβάγου. Από το 1927, το ίδρυμα αυτό ήταν γνωστό ως "Σαλβάγειος Εμπορική Σχολή" (Σουλογιάννης, 1999).

Χάρη στις δωρεές του Εμμανουήλ και της Βιργινίας Μπενάκη, το 1908 άνοιξε τις πόρτες του το "Μπενάκειο Οικονομικό Συσσίτιο" για φτωχούς μαθητές και το 1909 το "Μπενάκειο Ορφανοτροφείο Θηλέων". Το ορφανοτροφείο ήταν ένα πλήρες ίδρυμα με δημοτικό σχολείο και εργαστήριο όπου τα νεαρά κορίτσια μπορούσαν να αποκτήσουν τεχνικές χειροτεχνίας και ραπτικής, εκτός από τη στέγαση ορφανών γυναικών. Ιδρύθηκε το 1907, η "Ζερβουδάκειος Σχολή" (Αστικό, Γυμνάσιο, Εμπορικό Τμήμα) στεγάστηκε σε ένα ολοκαίνουργιο κτίριο Satby που κατέστη δυνατό χάρη στη δωρεά του κ. Ζερβουδάκη. Η δωρεά από τον Παντελή Φαμηλιάδη "Φαμηλιάδος Δημοτική Σχολή" διέθετε ξεχωριστά τμήματα για αγόρια και κορίτσια όταν άνοιξε για πρώτη φορά τις πόρτες του το 1926 (Σουλογιάννης, 1999).

Στα περίχωρα της Αλεξάνδρειας, στη συνοικία Ιμπραήμια, η εκεί Ελληνική Κοινότητα διατηρούσε το "Πρατσίκειο Δημοτική Σχολή" (1907), το "Κοκκινάριο Δημοτικό Σχολείο Θηλέων" (1923), το "Δαβαράκειο Δημοτικό Σχολείο" (1942) και το "Κασσίμιο Δημοτικό Σχολείο Θηλέων" (1946). Τα σχολεία αυτά εξυπηρετούσαν τη σημαντική ελληνική κοινότητα που κατοικούσε στην περιοχή της Ιμπραημίας (Σουλογιάννης, 1999).

Το κτίριο της σχολής Τοσιτσαίας λειτούργησε αρχικά ως έδρα του γυμναστηρίου Αβερώφειο. Τα αρχικά προβλήματα με τις εγκαταστάσεις προέκυψαν καθώς ο αριθμός των μαθητών αυξανόταν. Έτσι, 18000 τετραγωνικά μέτρα στη γειτονιά Chatby, δίπλα στη διώρυγα Φαργκάς, θα αγοραστούν από την αιγυπτιακή κυβέρνηση από τον Εμμανουήλ

Μπενάκη, επικεφαλής της Ελληνικής Κοινότητας Αλεξανδρείας. Εκεί θα κατασκευαστούν το ορφανοτροφείο, οι εμπορικές και βιοτεχνικές σχολές της κοινότητας και τα νέα δημοτικά σχολεία. Η Ελληνική Κοινότητα Αλεξανδρείας θα απευθύνει οικονομική έκκληση προς τους Αιγυπτίους ομογενείς που ζουν στο εξωτερικό να στηρίζουν την ανάπτυξη των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων. Οι ιδιοκτήτες των παρατηγμάτων εκεί θα απαλλοτριωθούν μετά από λίγους μήνες, όταν αγοραστεί ένα νέο αγροτεμάχιο δίπλα στο παλιό. Χάρη στη δωρεά του Γεωργίου Ζερβουδάκη, ο οποίος διέθεσε το ποσό των 15000 λιρών στερλινών, η ανέγερση του Ζερβουδάκειου Αστικού Σχολείου θα αρχίσει στις 23 Απριλίου και θα ολοκληρωθεί το 1909. Από την 1η Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους μέχρι σήμερα θα λειτουργεί ως έδρα του Αβερώφειου Γυμνασίου. Για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες της διδασκαλίας, θα προστεθούν ο δεύτερος και ο τρίτος όροφος το 1928 και το 1949 αντίστοιχα.

Η δομή και η διοίκηση του σχολείου:

Μέσω της Εφορείας των σχολείων, η Ελληνική Κοινότητα είχε τη γενική εποπτεία του ιδρύματος. Η Γενική Διεύθυνση του σχολείου ήταν υπεύθυνη για τη γενική διοίκηση του σχολείου και ήταν υπεύθυνη για την πρόσληψη νέου προσωπικού, την παράταση της απασχόλησης του υπάρχοντος προσωπικού, την ανταπόκριση στις εκθέσεις των διευθυντών και των επιθεωρητών, την παρακολούθηση της συμπεριφοράς του προσωπικού και την εγγραφή νέων μαθητών. Η Εφορεία παρακολουθούσε στενά τα θέματα του σχολείου, συμπεριλαμβανομένων των μαθημάτων, των τεχνικών διδασκαλίας, των σχολικών εργασιών, της σίτισης των μαθητών και της συμμετοχής στις συνεδριάσεις του συλλόγου διδασκόντων, μέσω των υπηρεσιακών επιμελητών. Η συνολική διαχείριση των σχολείων και ο διευθυντής του Γυμνασίου Αβερώφειου βρίσκονταν σε χαμηλότερο επίπεδο της Εφορείας. Την ίδια εποχή είχε ιδρυθεί και η Εκπαιδευτική Εφορεία, υπεύθυνη για το εκπαιδευτικό σύστημα, με σκοπό να προτείνει τις κρίσιμες μεταρρυθμίσεις.

Προσωπικό:

Το προσωπικό του Αβερώφειου απαιτούσε από τον διευθυντή να είναι κάτοχος διδακτορικού διπλώματος στη φιλολογία, να έχει πενταετή επιτυχή εμπειρία σε αναγνωρισμένο σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, να γνωρίζει τις ξένες γλώσσες που διδάσκονταν εκεί, να είναι κάτοχος πτυχίου διδασκαλίας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή πτυχίου φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, να έχει διετείς σπουδές ανώτερης εκπαίδευσης στην Ευρώπη, να έχει πενταετή εμπειρία σε αναγνωρισμένο σχολείο

δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και να γνωρίζει τις ξένες γλώσσες που διδάσκονταν εκεί. Οι απόφοιτοι του Πανεπιστημίου Αθηνών πρέπει να είναι εκπαιδευτικοί.

Διάρθρωση της σχολής:

Το Αβερώφειο Γυμνάσιο ξεκίνησε ως κλασσικό γυμνάσιο, αλλά με την πάροδο του χρόνου και την αύξηση των απαιτήσεων της κοινότητας για μια πιο εξειδικευμένη αλλά πλουραλιστική εκπαίδευση, πρόσθεσε και άλλα τμήματα: το εμπορικό τμήμα στο γύρισμα του 20ού αιώνα και το επιστημονικό τμήμα μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Στόχος της Ελληνικής Κοινότητας ήταν να παρέχει στους μαθητές τις γνώσεις και τις ικανότητες που θα τους διευκόλυναν να βρουν εργασία ή να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους στο πανεπιστήμιο. Ωστόσο, οι όποιες τροποποιήσεις στο πρόγραμμα δεν μπορούσαν να απομονωθούν από την πιθανή απώλεια της αναγνώρισης του ιδρύματος από το ελληνικό κράτος (Λέκκου, 2001).

Κεφάλαιο 3ο: Μεθοδολογία Έρευνας

3.1. Σχεδιασμός

Στόχος του ερευνητικού ερωτήματος της παρούσας μελέτης είναι να εξεταστούν πως το πρόγραμμα σπουδών διαφυλάσσει και προωθεί την ελληνική γλώσσα στα σχολεία, ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζουν οι μαθητές όσον αφορά στην εκμάθηση της ελληνικής και τέλος, ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί. Η καλύτερη ερευνητική μέθοδος καθορίστηκε να είναι η ποιοτική έρευνα, καθώς στοχεύει στην καταγραφή των συναισθημάτων των συμμετεχόντων καθώς και του τρόπου με τον οποίο κατανοούν και ερμηνεύουν τις δικές τους εμπειρίες (Merriam & Tisdell, 2016 - Willig, 2015). Οι ποιοτικές ερευνητικές μέθοδοι μπορούν να βοηθήσουν στον προσδιορισμό των καλύτερων λύσεων για την κατάσταση.

Η θεματική ανάλυση επιλέχθηκε ως η καλύτερη προσέγγιση για τα δεδομένα της παρούσας μελέτης, δεδομένου ότι είναι ένα ευρέως χρησιμοποιούμενο εργαλείο για την αξιολόγηση ποιοτικών δεδομένων σε έρευνες στον τομέα της ψυχολογίας. Έχει τη δυνατότητα να αποσαφηνίσει ερευνητικά ερωτήματα που διερευνούν τη γνώση και την

κατανόηση (Terry, Hayfield, Clarke & Brown., 2017). Η καλύτερη ερευνητική μέθοδος προσδιορίστηκε ως ποιοτική έρευνα, καθώς στοχεύει στην καταγραφή των συναισθημάτων των συμμετεχόντων καθώς και του τρόπου με τον οποίο κατανοούν και ερμηνεύουν τις δικές τους εμπειρίες (Merriam & Tisdell, 2016). Οι ποιοτικές ερευνητικές μέθοδοι μπορούν να βοηθήσουν στον προσδιορισμό των καλύτερων λύσεων για την κατάσταση. Η θεματική ανάλυση επιλέχθηκε ως η καλύτερη προσέγγιση για τα δεδομένα της παρούσας μελέτης, δεδομένου ότι είναι ένα ευρέως χρησιμοποιούμενο εργαλείο για την αξιολόγηση ποιοτικών δεδομένων σε έρευνες στον τομέα της ψυχολογίας. Έχει τη δυνατότητα να αποσαφηνίσει ερευνητικά ερωτήματα που διερευνούν τη γνώση και την κατανόηση (Terry et al., 2017).

3.2. Συμμετέχοντες

Στην παρούσα μελέτη χρησιμοποιήθηκε ένα δείγμα σκοπιμότητας που πληρούσε τα απαραίτητα κριτήρια γνώσης, εμπειρίας και προθυμίας συμμετοχής στη μελέτη (Μαντζούκας, 2007). Συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες είναι τέσσερα (4) άτομα, συγκεκριμένα τέσσερις γυναίκες του ηλικιακού φάσματος 35 - 60 ετών, και είναι όλες εκπαιδευτικοί.

3.3. Μέθοδος συλλογής δεδομένων

Ως μεθοδολογικό εργαλείο για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η δομημένη συνέντευξη που περιείχε δεκαέξι ερωτήσεις. Στις μη δομημένες συνεντεύξεις, γίνεται μια συζήτηση που είναι ελεύθερη, αλλά η ελευθερία της οποίας επηρεάζεται από τη φύση της συζήτησης, το θέμα που μελετάται και το βαθμό δόμησης των ερωτήσεων. Στο σημείο αυτό πρέπει να καταστεί σαφής η διαφορά μεταξύ των μη δομημένων συνεντεύξεων και των εντοπισμένων ή μη εντοπισμένων συνεντεύξεων. Η διαφοροποίηση αυτή εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον βαθμό δόμησης. Όταν κάτι χαρακτηρίζεται ως εντοπισμένο, υποδηλώνει ότι ο ερευνητής καθοδηγεί τη συζήτηση σε μια συγκεκριμένη οδό με βάση μια εμπειρία που έχει μοιραστεί ο ερωτώμενος. Σε αυτό το είδος συνέντευξης, ο ερευνητής είναι εκείνος που επιδεικνύει κατανόηση των όσων λέει ο ερωτώμενος, τον βοηθά στην ικανότητά του να εκφραστεί και ερμηνεύει αυτά που λέει. Συνιστάται επίσης ο ερευνητής να είναι εξοικειωμένος με την ψυχολογία (Κυριαζή, 1998).

3.4. Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων

Η θεματική ανάλυση, μια μέθοδος ανάλυσης που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα μελέτη, αναπτύχθηκε από τους Braun και Clarke το 2006. Ακολουθήθηκαν οι έξι οδηγίες, όπως (α) εξοικείωση με τα δεδομένα, (β) αρχική δημιουργία κωδικών, (γ) αναζήτηση θεμάτων, (δ) αναθεώρηση θεμάτων, (ε) ορισμός και επισήμανση θεμάτων και (στ) συγγραφή της έκθεσης (Braun & Clarke, 2006). Δεδομένου ότι η θεματική ανάλυση είναι ευέλικτη και μπορεί να χρησιμοποιηθεί στα περισσότερα θεωρητικά πλαίσια, είναι η καλύτερη μέθοδος για αρχάριους ποιοτικούς ερευνητές (Terry et al., 2017).

Στόχος της θεματικής ανάλυσης είναι η συστηματική και αναλυτική καταγραφή των κωδικοποιήσεων και των θεμάτων που προκύπτουν από τις συμμετοχικές παρατηρήσεις ή τις συνεντεύξεις. Για τους ερευνητές που χρησιμοποιούν τη θεματική ανάλυση για την ανάλυση δεδομένων για ποιοτική έρευνα, εδώ εμφανίζεται το πρώτο ζήτημα (Braun & Clarke, 2006). Πιο συγκεκριμένα, τίθεται το ερώτημα κατά πόσον είναι λογικό και έγκυρο να συγχωνεύονται οι απόψεις, οι λεκτικές εκφράσεις, οι συμπεριφορές κ.ο.κ. ενός ατόμου με εκείνες άλλων ατόμων ή κατά πόσον τα "κοινά θέματα" που προκύπτουν από τη θεματική ανάλυση είναι πράγματι "κοινά" ή αν είναι δυστυχώς διαφορετικά και έχουν κριθεί εσφαλμένα ως "κοινά" από τους ερευνητές. Στην ουσία, το ερώτημα είναι κατά πόσον η άποψη ή η συμπεριφορά ενός ατόμου σε σχέση με ένα συγκεκριμένο πρόβλημα μπορεί να εξομοιωθεί με την άποψη ή τη συμπεριφορά άλλων ανθρώπων (Terry et al., 2017). Η πιθανότητα να συμβεί κάτι τέτοιο θεωρείται δεδομένη στη θεματική ανάλυση, αλλά οι ερευνητές πρέπει να παραμείνουν προσεκτικοί για να διασφαλίσουν ότι αποφεύγονται τα λάθη και επιτυγχάνονται αξιόπιστα αποτελέσματα.

Κατά τη διαδικασία της θεματικής ανάλυσης, οι ερευνητές εντοπίζουν θέματα στις συνεντεύξεις που παράγουν οι συμμετέχοντες. Στη συνέχεια προσπαθούν να επικυρώσουν, να επαληθεύσουν και να επεξεργαστούν αυτά τα θέματα χρησιμοποιώντας τα δεδομένα και συνεχίζουν τη διαδικασία για τον εντοπισμό άλλων θεμάτων (Terry et al., 2017). Οι ερευνητές διαβάζουν το γραπτό κείμενο που παρήχθη ως αποτέλεσμα της συνομιλίας με κάθε συμμετέχοντα ή της επίσκεψής του και κάνουν σύντομες σημειώσεις στο περιθώριο του κειμένου με τη μορφή λέξεων, θεωρητικών ιδεών ή συνοπτικών περιλήψεων των γραπτών. Η ανοικτή κωδικοποίηση είναι η μέθοδος που χρησιμοποιείται για την παραγωγή μιας συνοπτικής περίληψης κάθε πράγματος που σημειώνεται στο κείμενο (Braun & Clarke,

2006). Θα πρέπει να τονιστεί ότι εάν κάποια τμήματα του κειμένου είναι άσχετα με τους ερευνητές ή ξεφεύγουν από το πεδίο εφαρμογής του ερευνητικού ζητήματος, δεν υπάρχει λόγος να κωδικοποιηθούν, διότι δεν προσφέρουν τίποτα στην ανάλυση (Gerrish et al., 2006).

3.5. Θεματική Ανάλυση

Στην πρώτη ερώτηση “Πόσα χρόνια ζείτε στην Αλεξάνδρεια;” οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών κυμαινόταν στην κλίμακα των 30 με 40 ετών και αυτό επιβεβαιώνεται από τα εξής: “Ζω περίπου 46 χρόνια”, “Εδώ γεννήθηκα, άρα είμαι εδώ 30 χρόνια”. Στην δεύτερη ερώτηση “Οι γονείς σας πόσα χρόνια ζουν εκεί;”, οι απαντήσεις που λάβαμε ήταν ποικίλες, πιο συγκεκριμένα: “Πολλά χρόνια, δεν θυμάμαι ακριβώς..νομίζω από το 1970”, “37 χρόνια ζουν στην Αλεξάνδρεια”, “Σίγουρα 40 χρόνια”, “Μία ζωή σχεδόν..παραπάνω από 60 χρόνια”. Με αυτές τις απαντήσεις διαπιστώνουμε ότι η ζωή αυτών των ανθρώπων έχει χτιστεί στην Αλεξάνδρεια και όλα τους τα βιώματα και οι αναμνήσεις είναι εκεί. Στην ερώτηση “ Γνωρίζετε πως έφτασαν εδώ;”, στην συντριπτική τους πλειοψηφία, όλοι μας απάντησαν πως οι γονείς τους βρέθηκαν στην Αλεξάνδρεια ως μετανάστες και αυτό επιβεβαιώνεται από τα παρακάτω λεγόμενά τους: “Μετανάστες ήταν όπως όλοι..”, “Ναι, ήρθαν εδώ ως μετανάστες και τα κατάφεραν πολύ καλά, άνοιξαν δική τους επιχείρηση”, “Αναγκάστηκαν να έρθουν ως μετανάστες..αλλά δεν τους αρέσει να συζητούν για αυτό”, “Όχι, δεν γνωρίζω, το μόνο που ξέρω είναι ότι ήταν μετανάστες”.

Στην ερώτηση “Στα παιδικά σας χρόνια τι γλώσσα μιλούσατε στο σπίτι;”, στην συντριπτική τους πλειοψηφία, όλοι απάντησαν πως στο σπίτι μιλούσαν ελληνικά πρωτίστως και αυτό επιβεβαιώνεται από τα εξής: “Ελληνικά μιλούσαμε γιατί ήταν η μητρική μας γλώσσα, οπότε είναι φυσικό και επόμενο να χρησιμοποιούμε πιο πολύ αυτήν την γλώσσα. Τα αραβικά ήταν σιγά σιγά, γιατί είναι και μία πολύ δύσκολη γλώσσα αλλά και πάλι μες το σπίτι ελληνικά μιλούσαμε”, “Ελληνικά φυσικά και πολύ λίγα αραβικά, που αναγκαστικά τα μάθανε.”, “Ελληνικά μετά και λίγα Αραβικά” , “Ελληνικά..οι γονείς μου δεν ήθελαν να ξεχάσω ή να μην μάθω την γλώσσα μου, στην γραφή υπήρχε θέμα διότι δεν τα διδάχθηκα στην αρχή αλλά μετά με την βοήθεια της μητέρας μου τα έμαθα”. Η μητρική γλώσσα είναι πολύ σημαντική. Είναι πιθανό η μητρική γλώσσα του ατόμου και η επίσημη γλώσσα της χώρας στην οποία ζει να είναι η ίδια, αλλά είναι επίσης πιθανό να μην είναι. Υπάρχει

επίσης η πιθανότητα διαφοροποίησης μεταξύ των ομιλητών της ίδιας γλώσσας, εάν η μητρική τους γλώσσα είναι διάλεκτος αυτής της γλώσσας (Αρχάκης & Κονδύλη, 2011).

Στην ερώτηση που παραθέσαμε στους συνεντευξιαζόμενους “Σε τι σχολείο φοιτήσατε ως μαθητής;” μας απάντησαν πως φοιτούσαν κυρίως σε ελληνικά σχολεία και αυτό το γεγονός επιβεβαιώνεται από τα εξής: “Σε ελληνικό σχολείο της Αιγύπτου”, “Σε ελληνικό σχολείο”, “Σε ελληνικό σχολείο φοίτησα”, “Σε ελληνικό σχολείο της Αιγύπτου”. Γενικότερα, παρατηρούμε την έντονη επιθυμία των γονέων να φοιτήσουν τα παιδιά τους σε ελληνικό σχολείο. Αυτό μπορεί να αποδίδεται στο γεγονός ότι οι γονείς δεν επιθυμούσαν τα παιδιά τους να ξεχάσουν τις ρίζες τους και από που προέρχονται, πόσο μάλλον να μην μάθουν την γλώσσα τους. Ο χρήστης πρέπει να επικοινωνεί σε μια συγκεκριμένη γλώσσα και να τηρεί μια προκαθορισμένη μορφή αρχείου προκειμένου να συμμορφωθεί με την περίπτωση χρήσης. Οι ποικίλες περιπτώσεις χρήσης απαιτούν διαφορετικές γλωσσικές δεξιότητες. Είναι πιθανό το επίπεδο γλωσσικών ικανοτήτων ενός ομιλητή να κριθεί επαρκές για έναν χώρο χρήσης αλλά ανεπαρκές για έναν άλλο (Σκούρτου, 2002).

Υπάρχει η πιθανότητα οι "τυπικοί" συμμετέχοντες, οι οποίοι βέβαια θα διαφέρουν ανάλογα με τον χώρο χρήσης, να εμπλέκονται σε ποικίλες πρακτικές γλωσσικής αντίληψης και να επηρεάζουν επίσης ο ένας τον άλλον (Spolsky, 2012). Ως εκ τούτου, ο δίγλωσσος μαθητής εναλλάσσεται μεταξύ των γλωσσών ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο χρησιμοποιούνται. Όταν βρίσκεται στο σπίτι, το οποίο θεωρείται γενικά ως το παραδοσιακό περιβάλλον για τη χρήση της μητρικής ή της μειονοτικής γλώσσας, θα επικοινωνεί με τους γονείς του στη μητρική του γλώσσα- όταν όμως βρίσκεται στο σχολείο, θα χρησιμοποιεί τη γλώσσα που θεωρείται η επίσημη ή κυρίαρχη γλώσσα. Κατά την εξέταση της ανάπτυξης της διγλωσσίας, η έννοια του τόπου χρήσης είναι μία από τις σημαντικότερες έννοιες που πρέπει να εξεταστούν. Επειδή είναι πιο δύσκολο για μια γλώσσα να "εισβάλει" στο πεδίο χρήσης μιας άλλης γλώσσας ως αποτέλεσμα της οριοθέτησης των περιοχών χρήσης, η διγλωσσία είναι πιο πιθανό να διατηρηθεί ως αποτέλεσμα αυτού. Υπάρχουν ορισμένοι τομείς στους οποίους επιβάλλεται η χρήση μιας μόνο γλώσσας και δεν επιτρέπεται η χρήση οποιασδήποτε άλλης γλώσσας. Η εξάλειψη των περιοχών στις οποίες χρησιμοποιείται μια γλώσσα αποτελεί ένδειξη γλωσσικής υποχώρησης, ενώ η αύξηση των περιοχών στις οποίες χρησιμοποιείται μια γλώσσα και η εμφάνιση νέων περιοχών αποτελούν θετικά σημάδια διατήρησης και ανάπτυξης της εν λόγω γλώσσας. Υπάρχει ανταγωνισμός και σύγκρουση μεταξύ των γλωσσών κάθε φορά που τα όρια των χώρων όπου χρησιμοποιούνται δεν είναι σταθερά (Σκούρτου, 2001). Στην ερώτηση “Παρακολουθήσατε αλλού μαθήματα

ελληνικών;”, οι απαντήσεις που λάβαμε ήταν αρνητικές, υποστηρίζοντας πως δεν ήταν απαραίτητο να μάθουν την γλώσσα τους σε κάποιο άλλο ιδιωτικό ή μη κέντρο, λέγοντας πως η χρήση της γλώσσας στον χώρο του σπιτιού ήταν επαρκής. Οι απαντήσεις που λάβαμε είναι οι εξής παρακάτω: “Ναι στο σπίτι, η μητέρα μου ήταν δασκάλα και μου έμαθε τα ελληνικά” , “Όχι” , “Όχι, εκτός του ότι μιλάγαμε στο σπίτι, τίποτα άλλο”, “Όχι δεν χρειάστηκε!”.

Στην ερώτηση “Τι ήταν αυτό που σας ώθησε να ασχοληθείτε και να διδάξετε την ελληνική γλώσσα;”, οι περισσότεροι υποστήριξαν πως η μετανάστευση και η σπουδαιότητα της ελληνικής γλώσσας ήταν αρκετοί λόγοι για να ασχοληθούν με το εκπαιδευτικό της κομμάτι. Πιο συγκεκριμένα μας είπαν: “Μάλλον είναι έμφυτο μέσα μου να διδάσκω, κληρονομικό ίσως, λόγω της μητέρας μου. Ήθελα από μικρή να γίνω δασκάλα και πόσο μάλλον η διδασκαλία της ελληνικής σε μία άλλη χώρα που είσαι μετανάστης είναι ακόμα πιο σημαντικό για εμένα”, “Αγαπώ την γλώσσα μου, είναι από τις πιο σπουδαίες γλώσσες του κόσμου και ήθελα να ασχοληθώ με ένα επάγγελμα που είναι λειτούργημα”, “Λατρεύω την γλώσσα μου και ήθελα να την μεταδώσω και να την διδάξω σε νέα παιδιά.”, “Η μοναδικότητά της ξεκάθαρα, είναι υπέροχη γλώσσα και ήθελα να μεταδώσω αυτές τις γνώσεις και στα υπόλοιπα παιδιά μεταναστών και μη.”.

Η νοοτροπία των μελών της οικογένειας και ο ρόλος που διαδραματίζουν στη διαδικασία μετάδοσης της μητρικής γλώσσας είναι ένα άλλο κρίσιμο στοιχείο. Οι γονείς που διδάσκουν στα παιδιά τους να μιλούν τη μητρική τους γλώσσα (ή άλλη μειονοτική γλώσσα) συμβάλλουν στη διασφάλιση της επιβίωσης της γλώσσας αυτής. Ως εκ τούτου, ο χώρος για τη χρήση της μειονοτικής γλώσσας εξακολουθεί να είναι ζωτικής σημασίας (σπίτι). Από την άλλη πλευρά, είναι ένας παράγοντας που ευνοεί τη γλωσσική μετατόπιση εάν η γλώσσα της πλειοψηφίας ή η κυρίαρχη γλώσσα αρχίζει να ομιλείται στο σπίτι, το οποίο είναι παραδοσιακά ο χώρος χρήσης της μειονοτικής γλώσσας (Romaine, 2000).

Στην ερώτηση που παραθέσαμε “Εκτός από τα σχολεία, υπάρχουν άλλοι φορείς που ενισχύουν την ελληνική γλώσσα;” οι εκπαιδευτικοί μας απάντησαν πως η Αίγυπτος διαθέτει πολλούς φορείς εκπαίδευσης της ελληνικής και πιο συγκεκριμένα: “Πολλοί! Εγώ προσωπικά κάνω και κάποια κατ’οίκον μαθήματα, αλλά υπάρχουν και κάποια εκπαιδευτήρια ιδιωτικά και μη.” , “Ναι εννοείται, δεν υπάρχουν μόνο τα σχολεία. Η Αίγυπτος διαθέτει ιδιωτικούς φορείς, εκπαιδευτήρια.”, “Υπάρχουν φροντιστήρια, πατριαρχικά ιδρύματα και τα κατ’οίκον μαθήματα.” , “Φυσικά, υπάρχουν ιδιωτικοί φορείς, κοινοτικά εκπαιδευτήρια και πολλά άλλα”.

Στην ερώτηση “Πόσοι μαθητές φοιτούν στο σχολείο που διδάσκετε;” οι απαντήσεις που λάβαμε ήταν οι εξής: “Περίπου 100-150”, “300 μαθητές.”, “Είναι περίπου 200 άτομα”, “319 παιδιά”. Στην ερώτηση “Θα μπορούσατε να περιγράψετε το πρόγραμμα σπουδών του σχολείου που διδάσκετε;” οι εκπαιδευτικοί μας απάντησαν τα εξής “Ναι διδάσκω την γραφή και ανάγνωση σε παιδιά δημοτικού. Ακολουθούμε την διδασκαλία που εφαρμόζετε πάνω κάτω και στην Ελλάδα”, “Ακολουθείτε το πρόγραμμα της δευτερας δημοτικού, είναι τυπικό και ίδιο με το ελληνικό σύστημα.”, “Φυσικά μαθαίνουμε την γλώσσα ως προς την γραφή και την ανάγνωση και φυσικά τα παιδιά μαθαίνουν και για την ιστορία της Ελλάδας. Τώρα μαθαίνουν για τους θεούς του Ολύμπου.” , “Είναι τυπικό, μαθαίνουμε σιγά σιγά γραφή ανάγνωση, ακούμε τραγούδια, βλέπουμε ταινίες ελληνικές, μιλάμε, γράφουμε εκθέσεις. Πολλά πράγματα ανάλογα με την τάξη που βρίσκεσαι”.

Στην ερώτηση “Σε ποιο μάθημα ελληνικών οι μαθητές δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον και σε ποιο όχι;” οι εκπαιδευτικοί μας έδωσαν διάφορες απαντήσεις. Πιο συγκεκριμένα, “Τους αρέσει πολύ όταν κάνουμε μάθημα για την μυθολογία, και δυσκολεύονται πιο πολύ στην ανάγνωση”, “Σίγουρα τους αρέσει πολύ η γραφή και η έκθεση και δεν τους αρέσει τόσο η ανάγνωση”, “Τους αρέσουν πολύ οι ιστορίες με την Αρχαία Ελλάδα και δεν τους αρέσει πολύ η ανάγνωση..μάλλον την βρίσκουν δύσκολη δε ξέρω”, “Σε πολλά είναι δύσκολο να διαλέξω..ο κάθε μαθητής είναι διαφορετικός..σίγουρα τους αρέσει η μυθολογία αλλά πιο πολύ βλέπω να δυσκολεύονται στην ανάγνωση..μην ξεχνάτε ότι αυτά τα παιδιά μιλάνε και αραβικά και είναι δύο τελείως διαφορετικές γλώσσες.”.

Στην ερώτηση “Έχετε παρατηρήσει κάποια συγκεκριμένη δυσκολία που αντιμετωπίζουν τα παιδιά στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας;” οι απαντήσεις που λάβαμε ήταν οι εξής: “Ναι στην ορθογραφία έχουν οι περισσότεροι μαθητές μου πρόβλημα, και μπερδεύονται χρησιμοποιώντας τύπους αραβικών μερικές φορές”, “Στους χρόνους των ρημάτων, και στην ορθογραφία υπάρχουν πολλές δυσκολίες”, “Στην ανάγνωση και έπειτα στους χρόνους. Και ειδικά η μεγαλύτερη δυσκολία είναι στα φωνήεντα, τα “ι”, “η”, “ει” κλπ.”, “Ναι στο να διαβάζουν.”. Η άποψη ότι η γλώσσα μπορεί να γίνει πηγή προκλήσεων και δυσκολιών για το άτομο υποστηρίζει ότι αυτό μπορεί να συμβεί. Ορισμένοι θεωρούν ότι η ταυτόχρονη ομιλία δύο γλωσσών έχει αρνητικές επιπτώσεις στις γνωστικές ικανότητες του ατόμου και ότι οι δίγλωσσοι έχουν μειονέκτημα σε σχέση με τους μονόγλωσσους. Πιστεύεται επίσης ότι προκαλεί δυσκολίες στην προσωπικότητα και τις κοινωνικές σχέσεις, όπως αποστασιοποίηση, χαμηλή αυτοεκτίμηση και πολιτισμική παρεξήγηση. Επιπλέον, η

διγλωσσία σε επίπεδο ομάδας έχει αποδειχθεί ότι συνδέεται με φυλετικές ή περιφερειακές διαιρέσεις, καθώς και με συγκρούσεις μεταξύ διαφορετικών ομάδων. Η άποψη αυτή υποστηρίζει ότι πρόκειται επίσης για ένα πολιτικό ζήτημα που πρέπει να εξεταστεί.

Οι γλωσσικές μειονότητες και η γλωσσική ποικιλομορφία μπορεί να οδηγήσουν σε μείωση της κοινωνικής συνοχής και σε αύξηση των επιπέδων ανταγωνισμού- επομένως, η λύση είναι η επιλογή της γλωσσικής αφομοίωσης. Οι γλωσσικές μειονότητες και η γλωσσική ποικιλομορφία μπορεί να οδηγήσουν σε μείωση της κοινωνικής συνοχής και σε αυξημένα επίπεδα ανταγωνισμού. Είναι κοινή πεποίθηση ότι όλοι οι πολίτες θα πρέπει να είναι σε θέση να επικοινωνούν με ευχέρεια στην κυρίαρχη γλώσσα, προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι γλωσσικές και πολιτισμικές ανισότητες. Η επικράτηση της ομοιομορφίας είναι το μέσο μέσω του οποίου μπορεί να επιτευχθεί η εθνική ενότητα και ισχύς. Επιπλέον, τα ζητήματα της φτώχειας, της χαμηλής κοινωνικής και επαγγελματικής ανέλιξης, της σχολικής αποτυχίας και της αδυναμίας αφομοίωσης στον κυρίαρχο πολιτισμό συνδέονται συνήθως με τη μειονοτική γλώσσα.

Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η πλειοψηφική κουλτούρα δεν κατανοεί τη μειονοτική γλώσσα. Η χρήση της μειονοτικής γλώσσας θεωρείται εμπόδιο και ζήτημα που απαιτεί τη συνδρομή του εκπαιδευτικού συστήματος για να ξεπεραστεί. Ως εκ τούτου, υπάρχει μια τάση για ενίσχυση της διδασκαλίας της γλώσσας που βρίσκεται σήμερα σε θέση κυριαρχίας έναντι της διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας (μειονοτικής γλώσσας). Μια άλλη άποψη είναι ότι η ικανότητα επικοινωνίας αποτελεί θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα. Κατά συνέπεια, οι άνθρωποι θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να επιλέγουν τη γλώσσα στην οποία επικοινωνούν και θα πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες για την εξάλειψη των γλωσσικών προκαταλήψεων και διακρίσεων, όπως αρμόζει σε μια δημοκρατική κοινωνία.

Τα προσωπικά δικαιώματα, τα νομικά δικαιώματα και τα συνταγματικά δικαιώματα συμβάλλουν στη διαμόρφωση των γλωσσικών δικαιωμάτων. Το δικαίωμα του ατόμου στην ελεύθερη προσωπική έκφραση συνεπάγεται ότι η επιλογή της γλώσσας του ατόμου πρέπει να γίνεται σεβαστή ως άμεση συνέπεια αυτού του δικαιώματος. Επιπλέον, οι γλωσσικές κοινότητες έχουν δικαιώματα όσον αφορά την προστασία της γλώσσας και της πολιτιστικής κληρονομιάς τους, καθώς και το δικαίωμά τους στην αυτοδιάθεση, την ανεξαρτησία και την ευημερία.

Επίσης, Η εναλλαγή κώδικα είναι μια ευρέως διαδεδομένη δραστηριότητα μεταξύ των δίγλωσσων, η οποία αναφέρεται στη χρήση και των δύο γλωσσών στην ίδια επικοινωνιακή πράξη. Αυτό συμβαίνει εκτός από την εναλλαγή γλωσσών με βάση την επικοινωνιακή περίσταση, η οποία είναι μια άλλη τυπική συνήθεια μεταξύ των δίγλωσσων. Η εναλλαγή κώδικα μπορεί να λάβει μερικές διαφορετικές μορφές: α) διαπροτασιακή, κατά την οποία το δίγλωσσο άτομο ξεκινά μια φράση στη μία γλώσσα και στη συνέχεια μεταβαίνει στην άλλη γλώσσα στην επόμενη πρόταση, β) ενδοπροτασιακή εναλλαγή κώδικα, η οποία λαμβάνει χώρα όταν ο ομιλητής μεταβαίνει από τη μία γλώσσα στην άλλη μέσα στην ίδια πρόταση και γ) ενδολεξική εναλλαγή κώδικα, η οποία λαμβάνει χώρα όταν ο ομιλητής αλλάζει γλώσσες μέσα στην ίδια λέξη (Τσοκαλίδου, 2000). Η μεταφορική εναλλαγή κώδικα εκφράζει τα συναισθήματα του δίγλωσσου ατόμου, η περιστασιακή εναλλαγή κώδικα καθορίζεται από τις περιστάσεις (συνομιλητές, δραστηριότητα και περιβάλλον). Δηλαδή, παρόλο που υπάρχουν κάποια θέματα στα οποία επιτρέπεται να χρησιμοποιήσουν οποιονδήποτε από αυτούς τους γλωσσικούς κώδικες, επιλέγουν αυτόν που θα έχει τα πιο ευνοϊκά επικοινωνιακά αποτελέσματα σε σχέση με τους συγκεκριμένους αποδέκτες στους οποίους απευθύνονται και θα μεταφέρει καλύτερα τις συναισθηματικές και κοινωνικές συνδηλώσεις που επιθυμούν να μεταφέρουν (Αρχάκης & Κονδύλη, 2004).

Σύμφωνα με τον Gumperz, η εναλλαγή κώδικα δεν αποτελεί ένδειξη γλωσσικής ανικανότητας και δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως τέτοια. Επικεντρώθηκε στη σημασιολογική πτυχή της εναλλαγής κώδικα και τόνισε τις λειτουργίες που εξυπηρετεί, όπως η δυνατότητα του δίγλωσσου να επιλέξει τον αποδέκτη (ακροατή), να τονίσει τα λεγόμενα, να δώσει εξηγήσεις, να μπορέσει να βγει από μια "δύσκολη θέση", να δώσει το χρώμα και το ύφος που θέλει και να αποτίσει "φόρο τιμής" και στις δύο γλώσσες. Τόνισε επίσης το γεγονός ότι η εναλλαγή κώδικα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να αποτίσει "φόρο τιμής" και στις δύο γλώσσες (Τσοκαλίδου, 2000). Η οικειότητα των συνομιλητών, η κοινωνική τους θέση, οι γλωσσικές τους ικανότητες και οι συνθήκες επικοινωνίας παίζουν ρόλο στη διαδικασία εναλλαγής κωδίκων. Η εναλλαγή κωδίκων έχει επιπτώσεις τόσο στην κοινωνία όσο και στην τάξη (Baker, 2001). Εναλλαγή κώδικα είναι όταν ένας ομιλητής δύο γλωσσών χρησιμοποιεί τη μία γλώσσα λιγότερο αποτελεσματικά από την άλλη, επειδή δεν είναι σε θέση να επικοινωνήσει καλά σε καμία από τις δύο γλώσσες. Κατά συνέπεια, προκειμένου να μπορέσει να μεταφέρει το μήνυμα που θέλει, χρησιμοποιεί την άλλη γλώσσα. Το άτομο που είναι δίγλωσσο διαθέτει γλώσσες που αλληλοσυμπληρώνονται. Τις περισσότερες φορές, ένα δίγλωσσο άτομο παίρνει την απόφαση να αλλάξει γλώσσα ως

αποτέλεσμα εξωτερικών επιρροών ή για να μεταδώσει μια συγκεκριμένη στάση απέναντι στη γλώσσα. Στο δεύτερο σενάριο, η εναλλαγή κώδικα αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ταυτότητας του δίγλωσσου ατόμου (Γκόβαρης, 2000).

Ο περιορισμένος αριθμός πλαισίων στα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι αδύναμες γλώσσες σημαίνει ότι η εναλλαγή κωδικών μπορεί να θεωρηθεί ως πρακτική που συμβάλλει στην εξασφάλιση της επιβίωσης αυτών των γλωσσών. Είναι δυνατόν να διατηρηθούν οι λιγότερο εύρωστες γλώσσες συνδυάζοντάς τις με πιο εύρωστες και μεταβιβάζοντάς τις στις επόμενες γενιές (Γσοκαλίδου, 2000). Επιπλέον, τα δίγλωσσα άτομα είναι σε θέση να δείξουν τη δίγλωσση ταυτότητά τους μέσω της χρήσης αυτής της συγκεκριμένης γλωσσικής πρακτικής χωρίς να "αναγκάζονται" να επιλέξουν έναν κωδικό. Επιπλέον, η εναλλαγή κωδικών αποτελεί απόδειξη ταύτισης καθώς και εμπειριών που είναι κοινές μεταξύ του αποστολέα και του παραλήπτη (Σκούρτου, 2001).

Στην ερώτηση "Εσείς ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε;" οι απαντήσεις που λάβαμε από τους συνεντευξιζόμενους ήταν οι εξής: "Όλοι οι δάσκαλοι αντιμετωπίζουν προβλήματα, είναι αναμενόμενο και το ίδιο συμβαίνει και με μένα..αλλά πάντα πρέπει να υπάρχει υπομονή και διάθεση.", "Η δυσκολία είναι ότι τα παιδιά μιλούν και άλλη γλώσσα και είναι δύσκολο να μαθαίνουν και την ελληνική παράλληλα.", "Η μεγαλύτερη πρόκληση είναι ότι τα παιδιά είναι δίγλωσσα και πολλές φορές μπερδεύονται, ή μιλάνε και τις δύο γλώσσες.", "Αντιμετωπίζω τις ίδιες δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίζει και ένας δάσκαλος στην Ελλάδα, δεν υπάρχει καμία διαφορά". Η ανάπτυξη του ενδιαφέροντος των μαθητών για τις γλώσσες από όλο τον κόσμο και τις γλώσσες που μιλούν οι δίγλωσσοι συμμαθητές τους μπορεί να είναι ένας από τους στόχους ενός γλωσσικού μαθήματος, αν και δεν είναι ο μόνος. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να συμπεριλάβουν αυτόν τον στόχο στους στόχους του μαθήματος (Νικολάου & Σακελλαροπούλου, 2004).

Χρήσιμα βήματα σε αυτή την προσέγγιση είναι ο σχεδιασμός και η εκτέλεση δραστηριοτήτων που αποσκοπούν στην ενίσχυση της γλωσσικής επίγνωσης των μαθητών. Έχουν επίσης τη δυνατότητα να τονίζουν, σε διάφορα περιβάλλοντα και πλαίσια, τα πλεονεκτήματα της διγλωσσίας. Οι μαθητές που είναι δίγλωσσοι έχουν γλωσσικές και πολιτισμικές εμπειρίες που μπορούν να αξιοποιηθούν παιδαγωγικά και να θεωρηθούν πηγή εμπλουτισμού της εκπαίδευσής τους (Cummins, 2001). Η ενσωμάτωση μιας διαπολιτισμικής προοπτικής στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι ένας τρόπος για την προώθηση της διαφορετικότητας. Ως εκ τούτου, είναι επωφελές για τους εκπαιδευτικούς να αναπτύσσουν αυτό που είναι γνωστό ως "διαπολιτισμική ικανότητα", η οποία μπορεί να

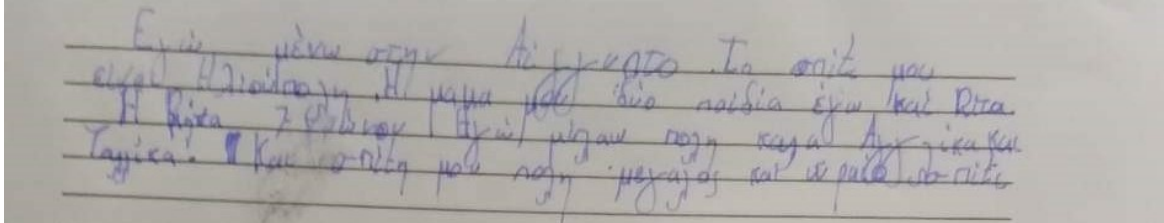
οριστεί ως η ικανότητα αποτελεσματικής συνεργασίας με ομάδες που έχουν ένα ευρύ φάσμα πολιτισμικών υποβάθρων, προκειμένου να δημιουργηθεί μια ατμόσφαιρα αμοιβαίας κατανόησης και αποδοχής.

Οι εκπαιδευτικοί που ενδιαφέρονται για την ισότιμη ένταξη όλων των μαθητών τους θα πρέπει να γνωρίζουν ότι η απλή αντιμετώπιση όλων με τον ίδιο τρόπο δεν εγγυάται αυτόν τον στόχο. "Οι ίσες ευκαιρίες δεν μπορούν να γίνουν κατανοητές χωρίς να ληφθεί υπόψη η διαφορετικότητα", σύμφωνα με τον Γκόβαρη. Εάν οι διεθνείς φοιτητές αντιμετωπίζονται το ίδιο με τους φοιτητές της χώρας υποδοχής, αυτό θα έχει αναμφίβολα ως αποτέλεσμα την άνιση μεταχείριση των πρώτων. Και αυτό διότι δεν θα ληφθούν υπόψη οι ιδιαίτερες συνθήκες μάθησης των διεθνών φοιτητών, οι οποίες διαμορφώνονται από τις ιδιαιτερότητες του πολιτισμικού και γλωσσικού τους κεφαλαίου, καθώς και από τις ιδιαιτερότητες της κοινωνικής τους θέσης.

Στην ερώτηση "Από το ελληνικό κράτος παρέχεται κάποια βοήθεια στο έργο σας;" από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών καταλάβαμε πως οι εκπαιδευτικοί ήταν πολύ απογοητευμένοι καθώς δεν θεωρούν την στήριξη του ελληνικού κράτους επαρκή. Πιο συγκεκριμένα μας είπαν: "Όχι καμία ιδιαίτερη βοήθεια δεν παρέχεται από το ελληνικό κράτος.", "Παρέχονται κάποιοι οδηγοί διδασκαλίας αλλά αυτό, τίποτα άλλο", "Δυστυχώς όχι ουσιαστική βοήθεια", "Εε νομίζω πως δεν δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα επί του θέματος από το κράτος, και θα έπρεπε να βελτιωθεί η κατάσταση". Στη τελευταία ερώτηση "Θεωρείτε ότι πρέπει να γίνουν αλλαγές για να βελτιωθεί η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας στα σχολεία της διασποράς;", κατά την συντριπτική πλειοψηφία οι απαντήσεις όλων των συνεντευξιαζόμενων ήταν υπέρ των αλλαγών στο εκπαιδευτικό σύστημα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας. Πιο συγκεκριμένα μας είπαν: "Ναι εννοείται πρέπει να γίνουν αλλαγές, σε οποιοδήποτε εκπαιδευτικό σύστημα και ειδικά στην εκμάθηση μίας γλώσσας.", "Φυσικά, με βιβλία, με υλικό, με καθηγητές από την Ελλάδα, με κεφάλαιο για την ανάπτυξη των σχολείων. Πολλά μπορούν να γίνουν αρκεί να υπάρχει θέληση", "Φυσικά", "Μα ναι, θα θέλαμε περισσότερη βοήθεια για να μπορέσουμε να κάνουμε όσο καλύτερα γίνεται την δουλειά μας."

3.6. Ανάλυση λαθών

3.6.1. Άρθρο

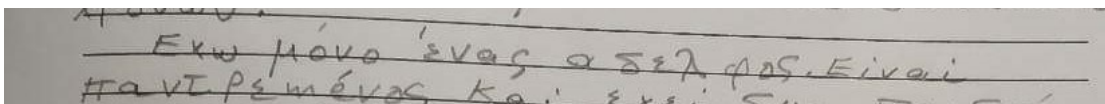

- Παράλειψη άρθρου: Το σπίτι μου είναι Ηλιούπολη < Το σπίτι μου είναι στην Ηλιούπολη, Και σπίτι μου < Και το σπίτι μου

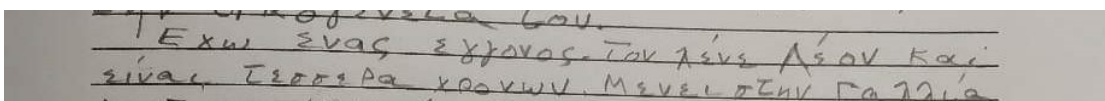
Λάθος χρήση άρθρου: το αναπτήρας < ο αναπτήρας, η κέρμα < το κέρμα, ο οδός < η οδός, ο πορτοφόλι < το πορτοφόλι, η μαθητής < ο μαθητής

Παράλειψη άρθρου: Τζων και Νάντα έχουν τρία παιδιά (Ο Τζων και η Νάντα έχουν τρία παιδιά)

3.6.2. Ουσιαστικό

- Αρσενικό/μορφολογία: Έχω μόνο ένας αδελφός < Έχω μόνο έναν αδελφό

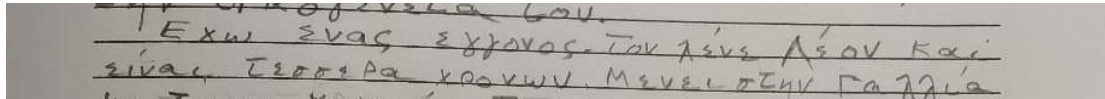

- Αρσενικό/μορφολογία: Έχω ένας εγγονός < Έχω έναν εγγονό

Ουσιαστικό

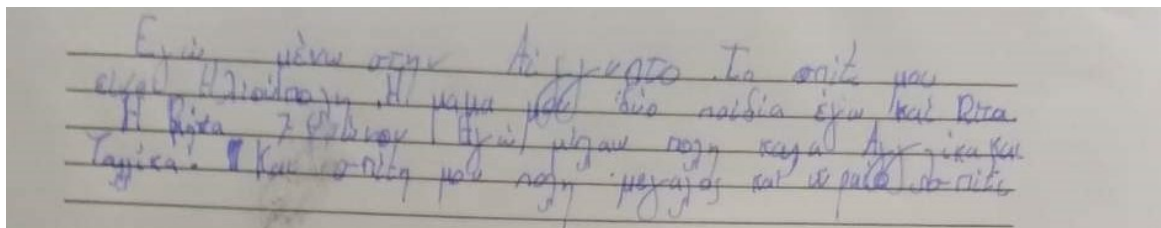
- Λάθος χρήση: Η μαμά μου έχει δύο παιδιά, **εγώ** και Ρίτα < Η μαμά μου έχει δύο παιδιά, **εμένα** και την Ρίτα

3.6.3. Επίθετο

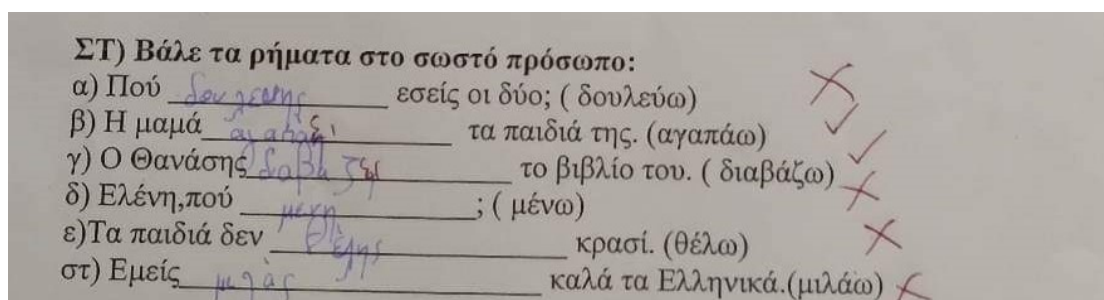
- Μορφολογία: τέσσερα <τέσσερα>
- Μορφολογία: ένα χιλιάδες πεντακόσια (χίλια πεντακόσια), εκατόν ένας λίρες (εκατόν μία λίρες)

3.6.4. Ρήμα

Ρήμα

- Παράλειψη ρήματος: Η μαμά μου δύο παιδιά < Η μαμά μου έχει δύο παιδιά, Η Ρίτα 7 χρονών < Η Ρίτα είναι 7 χρονών

- Λάθος χρήση ενικού/πληθυντικού αριθμού και ορθογραφίας: Εμείς μιλάς < Εμείς μιλάμε, Τα παιδιά δεν θέλεις < δεν θέλουν, Ελένη, που μένης; < που μένεις;

ΣΤ) Βάλε τα ρήματα στο σωστό πρόσωπο:

α) Πού δουλεύετε εσείς οι δύο; (δουλεύω) ✓

β) Η μαμά αγαπάει τα παιδιά της. (αγαπάω) ✗

γ) Ο Θανάσης διαβάζει το βιβλίο του. (διαβάζω) ✓

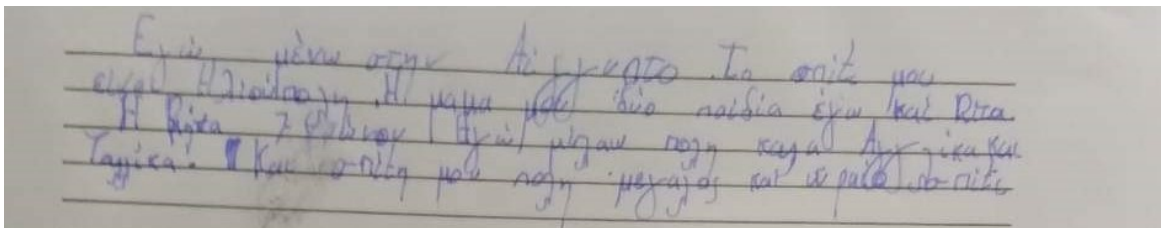
δ) Ελένη,πού μένεις; (μένω) ✓

ε) Τα παιδιά δεν θέλουν κρασί. (θέλω) ✗

στ) Εμείς μιλάμε καλά τα Ελληνικά.(μιλάω) ✓

- Λάθος χρήση ενικού/πληθυντικού αριθμού: Η μαμά αγαπας < Η μαμά αγαπάει, Τα παιδιά δεν θέλει < Τα παιδιά δεν θέλουν
- Ασυμφωνία ρήματος με υποκείμενο: Μένω στο Αίγυπτο (Μένουν στην Αίγυπτο)
- Λάθος χρήση: Πάω μαζί < Πάμε μαζί

3.6.5. Ορθογραφία

- Ορθογραφικά: πολλή < πολύ, σπίτη < σπίτι

ΣΤ) Βάλε τα ρήματα στο σωστό πρόσωπο:

α) Πού δουλεύεις εσείς οι δύο; (δουλεύω) ✗

β) Η μαμά αγαπάει τα παιδιά της. (αγαπάω) ✓

γ) Ο Θανάσης διαβάζει το βιβλίο του. (διαβάζω) ✗

δ) Ελένη,πού μένω; (μένω) ✗

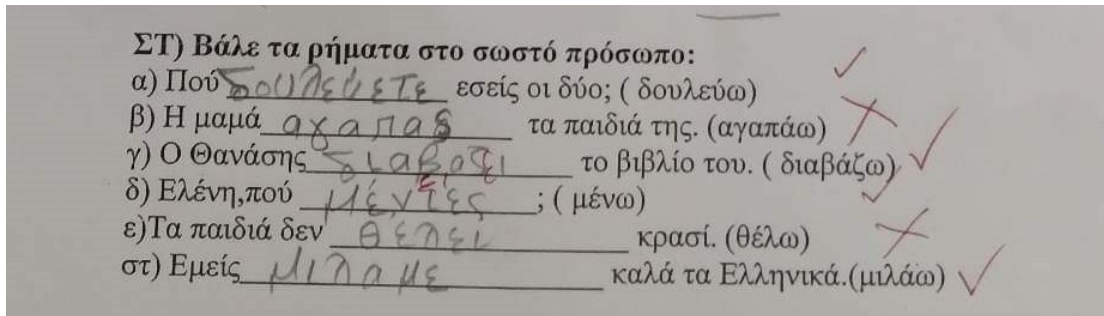
ε) Τα παιδιά δεν θέλεις κρασί. (θέλω) ✗

στ) Εμείς μιλάει καλά τα Ελληνικά.(μιλάω) ✗

- Ορθογραφία: δουλεύης < δουλεύεις, διαβάζη < διαβάζει
- Ορθογραφία: μηκρό<μικρό, ακρηβό<ακριβό
- ελληνικά < ελληνικά, αυτοκινιτο, αυτοκίνητο

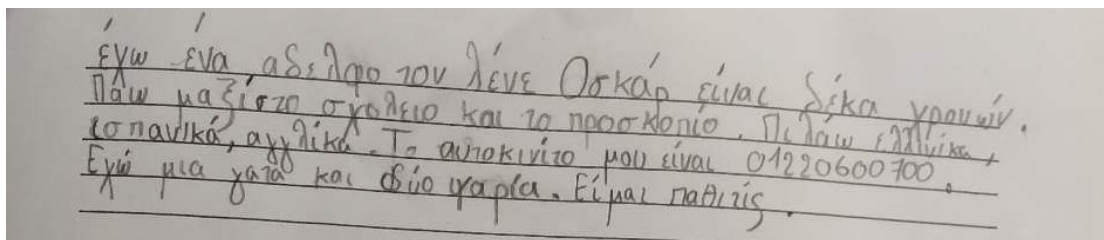
3.6.6. Τονισμός

- Λάθος τονισμός: παλία (παλιά), μικρος (μικρός)
- Ατονη λέξη: καθαρος (καθαρός), ελευθερος (ελεύθερος)

- Τονισμός: διαβαβει < διαβάζει, μιλαμε < μιλάμε

3.6.7. Λεξιλόγιο

- Ανύπαρκτη λέξη: παδιά (παιδιά), γόρι (αγόρι), τηλαφνό (τηλέφωνο), γραμματάς (γραμματέας), χορασμανος (χωρισμένος), γαριά (γατιά), παθιτός (μαθητής)

3.6.8. Σύνταξη

Παράλειψη λέξεων: Ο Τζον από την Αγγλία (Ο Τζον είναι από την Αγγλία)

Συμπεράσματα

Η Ελλάδα ήταν συνεχώς παρούσα στην Αίγυπτο. Οι δεσμοί τους με τη χώρα ξεκίνησαν κατά τη φαραωνική εποχή, διατηρήθηκαν κατά την ελληνιστική και τη ρωμαϊκή εποχή, αναπτύχθηκαν κατά τη βυζαντινή και την αραβική εποχή, μειώθηκαν κατά την οθωμανική εποχή, στη συνέχεια άνθισαν και αναπτύχθηκαν κατά τη σύγχρονη και τη νεότερη εποχή, οδηγώντας στη σημερινή κατάσταση παρακμής και απουσίας. Οι Έλληνες που εγκαταστάθηκαν στη σημερινή Αίγυπτο λέγεται ότι ανέπτυξαν ένα ιδιαίτερο αίσθημα πατριωτισμού. Ξεπέρασαν γρήγορα την αρχική δυσπιστία τους ότι βρίσκονταν σε μια ξένη χώρα, την αποδέχτηκαν ως δική τους, είχαν πίστη στις ικανότητές τους, έδρασαν με εκπληκτική επιτυχία και αγάπησαν τη νέα τους πατρίδα. Οι Έλληνες πολίτες, ωστόσο, πρέπει επίσης να συνειδητοποιήσουν ότι αποτελούν προέκταση της ιστορίας και του πολιτισμού του έθνους τους και ότι η πρόοδος και η ανάπτυξή τους είναι αποτέλεσμα των μοναδικών πολιτισμικών χαρακτηριστικών που έχουν αποκτήσει. Οι Έλληνες μετανάστες εγκατέλειψαν την πατρίδα τους αναζητώντας καλύτερα πλούτη και μια ζωή απαλλαγμένη από τις τουρκικές διώξεις και την τυραννία. Η χώρα που τον υποδέχεται είναι κοντά, κυβερνάται από τον Μοχάμεντ Αλί, διαθέτει ανεξερεύνητους πόρους και μοιράζεται μαζί του τις αναμνήσεις της Μεσογείου.

Οι Έλληνες έχουν ευδοκιμήσει οικονομικά και πολιτιστικά επειδή έδιναν συνεχώς προτεραιότητα στην εκπαίδευση και στην ανάπτυξη του πνεύματος, που πρέπει πάντα να συμβαδίζουν με την απόλυτη ευημερία και επιτυχία μιας κοινότητας. Ως αποτέλεσμα, υπήρξαν σημαντικοί εθνικοί παράγοντες (βιομήχανοι, έμποροι και τραπεζίτες), καθώς και επικοινωνιολόγοι, πολιτιστικοί φορείς και υπέρμαχοι της ελληνικής εικόνας και ταυτότητας στο πολύ ετερογενές και πολυεθνικό περιβάλλον της Αιγύπτου. Το γεγονός ότι οι Αιγύπτιοι δεν θεώρησαν την άφιξη και την εγκατάστασή τους στην κοιλάδα του Νείλου ως μέρος της Μεγάλης Ελληνικής Ιδέας είναι μια άλλη πρόμη εκδήλωση της ιδιοσυγκρασίας και του αισθήματος αυτογνωσίας των Αιγυπτίων. Ως εκ τούτου, ο πατριωτισμός και η αγάπη της αιγυπτιακής ελληνικής κοινότητας για τη νέα πατρίδα τους δεν μπορεί να συγκριθεί με τον πατριωτισμό και την αγάπη των Ελλήνων της Μικράς Ασίας.

Η Αίγυπτος βρισκόταν γεωγραφικά κοντά στην Ελλάδα και προσέφερε πολλές οικονομικές προοπτικές για τους Έλληνες, οι οποίοι θεωρούσαν τη χώρα αυτή ως το ιδανικό μέρος για να ευημερήσουν οικονομικά και να δημιουργήσουν χρήματα. Ο βαθύς δεσμός με την πατρίδα τους και τον πολιτισμό της υπήρχε πάντα στη σκέψη των Αιγυπτιωτών Ελλήνων, όπως και στη σκέψη των Ελλήνων ομογενών- ως εκ τούτου, ήταν δύσκολο να αγνοήσουν την εκπαίδευση και την πνευματική καλλιέργεια, βελτιώνοντας παράλληλα την ποιότητα της ζωής τους. Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα αποτελούσαν παραδοσιακά το επίκεντρο του αιγυπτιακού ελληνισμού, καθώς διατήρησαν και μετέδωσαν πτυχές της κοινής ιστορίας και του πολιτισμού, οι οποίες είναι καθοριστικές για τη διαμόρφωση της προσωπικότητας και την επίτευξη μελλοντικών στόχων σε μια κοινωνία με μεγάλη ετερογένεια. Η εμφάνιση πολλών εφημερίδων και περιοδικών, καθώς και η ανάδειξη αξιόλογων ποιητών και συγγραφέων, όπως ο Κωνσταντίνος Καβάφης και ο Στρατής Τσίρκας, συνέβαλαν ουσιαστικά στην πρόοδο της αλεξανδρινής λογοτεχνίας. Δεν πρέπει να υποτιμήσουμε τον ρόλο που διαδραμάτισαν οι φιλανθρωπικές ομάδες και οι αθλητικές ομάδες της Αλεξάνδρειας, οι οποίες λειτούργησαν ως κοινοτικά κέντρα και διατήρησαν τον ελληνικό πολιτισμό προωθώντας το ευ αγωνίζεσθαι, την αδελφοσύνη και την ενότητα μεταξύ των μελών τους και προσφέροντας υποστήριξη στην ευρύτερη κοινότητα.

Παρά ταύτα, η Αίγυπτος λειτουργούσε ως "πέρασμα" για τους Έλληνες και όχι ως "πατρίδα" όπου θα μπορούσαν να ζήσουν μόνιμα και να φροντίσουν τον εαυτό τους σαν να ήταν δική τους. Η Αίγυπτος ήταν πηγή εμπειριών και ευκαιριών. Παρά την αγάπη τους για τη χώρα και την ευημερία που τους παρείχε, δεν ένιωσαν ποτέ αρκετά οικεία στην αιγυπτιακή κοινωνία, πολιτιστικά ή κοινωνικά. Είναι αλήθεια ότι οι Έλληνες της

Αλεξάνδρειας, της αιγυπτιακής πόλης με την πιο κοσμοπολίτικη κουλτούρα, κατηγορήθηκαν συχνά για ελιτισμό και παραμέληση των δυσκολιών που αντιμετώπιζε το σύνολο του αιγυπτιακού πληθυσμού. Δεν είχαν δεσμούς με την Αίγυπτο, δεν είχαν ταξιδέψει ποτέ εκεί και δεν γνώριζαν άπταιστα τη γλώσσα.

Τελικά, η ιστορία αποκάλυψε ότι οι Έλληνες της Αλεξάνδρειας ήταν επιτυχημένοι, και η παρουσία τους κατά τη διάρκεια των αιώνων άφησε πίσω της έναν πολιτισμό με τεράστιο πλούτο, τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο, καθώς και μια ξεχωριστή φιλοσοφία που γέννησε αμέτρητες προσωπικότητες σε όλες τις πτυχές της ανθρώπινης προσπάθειας. Η παγκόσμια εμπειρία των συμμετεχόντων τους άφησε μια θλιβερή ανάγκη για μια υπέροχη ύπαρξη γεμάτη με ευτυχή και τραγικά συμβάντα.

Βιβλιογραφία

Αρχάκης, Α., & Κονδύλη, Μ. (2004). Εισαγωγή σε ζητήματα κοινωνιογλωσσολογίας. *Αθήνα: Νήσος*.

Baker, F. B. (2001). *The basics of item response theory* (2nd. Ed.). Retrieved from <https://eric.ed.gov/?id=ED458219>

Γκόβαρης, Χ. (2000). Διαπολιτισμική Εκπαίδευση/αλλοδαποί μαθητές-Παρατηρήσεις για τη δημιουργία μιας σχέσης αντιστοιχίας μεταξύ εκπαιδευτικών και υποκειμενικών αναγκών μάθησης. στο: *Τετράδια Εργασίας Νάξου: Διγλωσσία, (Επιμ. Σκούρτου, Ε.), Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου, www.rhodes.aegean.gr/tetradianaxou*.

Γιαλουράκης, Μ. (1967). *Η Αίγυπτος των Ελλήνων: Συνοπτική ιστορία των Ελλήνων της Αιγύπτου. Εκδόσεις Καστανιώτη*.

Cummins, J. (2001). *Bilingual children's mother tongue: Why is it important for education*.

Φλωρεντής, Γ. (1993). Το «Αβερώφειο» Γυμνάσιο, άρθρο στο περιοδικό 'Επτά Ημέρες' της Καθημερινής.

Χατζηφώτης, Ι. Μ. (1999). *Αλεξάνδρεια, Οι δύο Αιώνες του Νεότερου Ελληνισμού (19ος - 20ος)*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.

Καζάκος Π. (2017). *Απόδημος ελληνισμός και εθνικά θέματα*. Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, 3(2), 103–134. <https://doi.org/10.12681/hpsa.15304>

Καμαλάκης, Σπ. (1993). *Ο Ελληνισμός της Αιγύπτου*, περιοδικό 'Επτά Ημέρες' της Καθημερινής.

Λέκκου, Π. Κ. (2001). *Το Αβερώφειο Γυμνάσιο Αλεξανδρείας από της ιδρύσεώς του εως το 1960* (Doctoral dissertation, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης).

Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative Research. A Guide to Design and Implementation* (4th Edition). USA: Jossey-Bass A Wiley Imprint.

Νικολάου, Γ., & Σακελλαροπούλου, Ε. (2004). *Παγκοσμιοποίηση και γλωσσική ευαισθητοποίηση των μαθητών: ένα νέο εκπαιδευτικό στοίχημα*.

Νταλαχάνης, Α. (2010). Μεταξύ παροικίας, μητρόπολης και διασποράς. Στρατηγικές μετανάστευσης για τους Έλληνες της Αιγύπτου, 1945-1956. *Μνήμων*, 31, 187-214. <https://doi.org/10.12681/mnimon.28>

Σκουλιός, Μ. (2000). *Ο Ελληνισμός στις παρίσθμιες πόλεις της Αιγύπτου*, Εκθεσιακό Λεύκωμα: «Οι Έλληνες της Αιγύπτου. Η άλλη πλευρά της Μεσογείου», Εκδ. Πολιτισμικού Οργανισμού του Δήμου Αθηναίων, Αθήνα.

Σκούρτου, Ε. (2002). Δίγλωσσοι μαθητές στο ελληνικό σχολείο. *Επιστήμες Αγωγής*, 11-20.

Σουλογιάννης, Ε.Θ. (2001). *Η Ελληνική Κοινότητα του Καΐρου (1856-2001)*, εκδ. ΚΟΤΙΝΟΣ, Αθήνα.

Σουλογιάννης, Ε.Θ. (2000). *Οι Ελληνικές Παροικίες στην Αίγυπτο κατά τη νεότερη και σύγχρονη εποχή*, Εκθεσιακό Λεύκωμα του Πολιτισμικού Οργανισμού του Δήμου Αθηναίων, Αθήνα.

Σουλογιάννης, Ε.Θ. (1999). *Η Θέση των Ελλήνων στην Αίγυπτο*, εκδ. Πολιτισμικός Οργανισμός Δήμου Αθηναίων, Αθήνα.

Σουλογιάννης, Ε.Θ. (2000). *Ο Μωχάμετ Αλι και η ελληνική Αλεξάνδρεια*, περιοδικό Ιστορικά της Ελευθεροτυπίας.

Στοιχεία Ομογενειακών Οργανώσεων, Η Πρεσβυγενής Ελληνική Κοινότητα Αλεξανδρείας Αιγύπτου, <http://www.hri.org/ggae/aoo/html/egypt.html>

Spolsky, B. (2012). Family language policy—the critical domain. *Journal of multilingual and multicultural development*, 33(1), 3-11.

Τσοκαλίδου, Ρ. (2000). Η εναλλαγή κωδίκων: μια δυναμική και πολυδιάστατη διγλωσσική πρακτική. Στο Ε. Σκούρτου (επιμ.), *Διγλωσσία, Τετράδια Εργασίας Νάξου*. Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 35-49.

Terry, G., Hayfield, N., Clarke, V., Braun, V. (2017). Thematic Analysis. In *The SAGE Handbook of Qualitative Research in Psychology*, Willig, C., Rogers, W.S., Eds.; SAGE Publications Ltd: London, UK, pp. 17–36.

Romaine, S. (2000). *Language in society: An introduction to sociolinguistics*. OUP Oxford.

Παράρτημα

Συνέντευξη 1

Σ:Πόσα χρόνια ζείτε στην Αλεξάνδρεια;

Ζω περίπου 46 χρόνια

Σ:Οι γονείς σας πόσα χρόνια ζουν εκεί;

Μία ζωή σχεδόν..παραπάνω από 60 χρόνια

Σ:Γνωρίζετε πως έφτασαν εδώ;

Μετανάστες ήταν όπως όλοι..

Σ:Στα παιδικά σας χρόνια τι γλώσσα μιλούσατε στο σπίτι;

Ελληνικά μιλούσαμε γιατί ήταν η μητρική μας γλώσσα, οπότε είναι φυσικό και επόμενο να χρησιμοποιούμε πιο πολύ αυτήν την γλώσσα. Τα αραβικά ήταν σιγά σιγά, γιατί είναι και μία πολύ δύσκολη γλώσσα αλλά και πάλι μες το σπίτι ελληνικά μιλούσαμε

Σ:Σε τι σχολείο φοιτήσατε ως μαθητής;

Σε ελληνικό σχολείο της Αιγύπτου

Σ:Παρακολουθήσατε αλλού μαθήματα ελληνικών;

Ναι στο σπίτι, η μητέρα μου ήταν δασκάλα και μου έμαθε τα ελληνικά

Σ:Τι ήταν αυτό που σας ώθησε να ασχοληθείτε και να διδάξετε την ελληνική γλώσσα;

Μάλλον είναι έμφυτο μέσα μου να διδάσκω, κληρονομικό ίσως, λόγω της μητέρας μου. Ήθελα από μικρή να γίνω δασκάλα και πόσο μάλλον η διδασκαλία της ελληνικής σε μία άλλη χώρα που είσαι μετανάστης είναι ακόμα πιο σημαντικό για εμένα

Σ:Εκτός από τα σχολεία, υπάρχουν άλλοι φορείς που ενισχύουν την ελληνική γλώσσα;

Πολλοί! Εγώ προσωπικά κάνω και κάποια κατ'οίκον μαθήματα, αλλά υπάρχουν και κάποια εκπαιδευτήρια ιδιωτικά και μη.

Σ:Πόσοι μαθητές φοιτούν στο σχολείο που διδάσκετε;

Περίπου 100-150

Σ:Θα μπορούσατε να περιγράψετε το πρόγραμμα σπουδών του σχολείου που διδάσκετε;

Ναι διδάσκω την γραφή και ανάγνωση σε παιδιά δημοτικού. Ακολουθούμε την διδασκαλία που εφαρμόζετε πάνω κάτω και στην Ελλάδα

Σ:Πόσες ώρες διδάσκετε την ελληνικά γλώσσα;

Είναι δύο ώρες μαθήματος

Σ:Σε ποιο μάθημα ελληνικών οι μαθητές δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον και σε ποιο όχι;

Τους αρέσει πολύ όταν κάνουμε μάθημα για την μυθολογία, και δυσκολεύονται πιο πολύ στην ανάγνωση

Σ:Έχετε παρατηρήσει κάποια συγκεκριμένη δυσκολία που αντιμετωπίζουν τα παιδιά στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας;

Ναι στην ορθογραφία έχουν οι περισσότεροι μαθητές μου πρόβλημα.

Σ:Εσείς ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε;

Όλοι οι δάσκαλοι αντιμετωπίζουν προβλήματα, είναι αναμενόμενο και το ίδιο συμβαίνει και με μένα..αλλά πάντα πρέπει να υπάρχει υπομονή και διάθεση.

Σ:Από το ελληνικό κράτος παρέχεται κάποια βοήθεια στο έργο σας;

Όχι καμία ιδιαίτερη βοήθεια δεν παρέχεται από το ελληνικό κράτος.

Σ:Θεωρείτε ότι πρέπει να γίνουν αλλαγές για να βελτιωθεί η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας στα σχολεία της διασποράς;

Φυσικά.

Συνέντευξη 2

Σ:Πόσα χρόνια ζείτε στην Αλεξάνδρεια;

Είμαι εδώ μόνιμα πλέον από το 2010..13 χρόνια δηλαδή

Σ:Οι γονείς σας πόσα χρόνια ζουν εκεί;

Πολλά χρόνια, δεν θυμάμαι ακριβώς..νομίζω από το 1970

Σ:Γνωρίζετε πως έφτασαν εδώ;

Ναι, ήρθαν εδώ ως μετανάστες και τα κατάφεραν πολύ καλά, άνοιξαν δική τους επιχείρηση

Σ:Στα παιδικά σας χρόνια τι γλώσσα μιλούσατε στο σπίτι;

Ελληνικά φυσικά και πολύ λίγα αραβικά, που αναγκαστικά τα μάθανε.

Σ:Σε τι σχολείο φοιτήσατε ως μαθητής;

Σε ελληνικό σχολείο

Σ:Παρακολουθήσατε αλλού μαθήματα ελληνικών;

Όχι

Σ:Τι ήταν αυτό που σας ώθησε να ασχοληθείτε και να διδάξετε την ελληνική γλώσσα;

Αγαπώ την γλώσσα μου, είναι από τις πιο σπουδαίες γλώσσες του κόσμου και ήθελα να ασχοληθώ με ένα επάγγελμα που είναι λειτούργημα

Σ:Εκτός από τα σχολεία, υπάρχουν άλλοι φορείς που ενισχύουν την ελληνική γλώσσα;

Ναι εννοείται, δεν υπάρχουν μόνο τα σχολεία. Η Αίγυπτος διαθέτει ιδιωτικούς φορείς, εκπαιδευτήρια.

Σ:Πόσοι μαθητές φοιτούν στο σχολείο που διδάσκετε;

300 μαθητές.

Σ:Θα μπορούσατε να περιγράψετε το πρόγραμμα σπουδών του σχολείου που διδάσκετε;

Ακολουθείτε το πρόγραμμα της δευτέρας δημοτικού, είναι τυπικό και ίδιο με το ελληνικό σύστημα.

Σ:Πόσες ώρες διδάσκετε την ελληνική γλώσσα;

Σύμφωνα με το πρόγραμμα σπουδών 10 ώρες εβδομαδιαίως

Σ:Σε ποιο μάθημα ελληνικών οι μαθητές δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον και σε ποιο όχι;

Σίγουρα τους αρέσει πολύ η γραφή και η έκθεση και δεν τους αρέσει τόσο η ανάγνωση

Σ:Έχετε παρατηρήσει κάποια συγκεκριμένη δυσκολία που αντιμετωπίζουν τα παιδιά στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας;

Στους χρόνους των ρημάτων, και στην ορθογραφία υπάρχουν πολλές δυσκολίες

Σ:Εσείς ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε;

Η δυσκολία είναι ότι τα παιδιά μιλούν και άλλη γλώσσα και είναι δύσκολο να μαθαίνουν και την ελληνική παράλληλα.

Σ:Από το ελληνικό κράτος παρέχεται κάποια βοήθεια στο έργο σας;

Παρέχονται κάποιοι οδηγοί διδασκαλίας αλλά αυτό, τίποτα άλλο

Σ:Θεωρείτε ότι πρέπει να γίνουν αλλαγές για να βελτιωθεί η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας στα σχολεία της διασποράς;

Ναι εννοείται πρέπει να γίνουν αλλαγές, σε οποιοδήποτε εκπαιδευτικό σύστημα και ειδικά στην εκμάθηση μίας γλώσσας.

Συνέντευξη 3

Σ:Πόσα χρόνια ζείτε στην Αλεξάνδρεια;

Όλη μου την ζωή

Σ:Οι γονείς σας πόσα χρόνια ζουν εκεί;

Σίγουρα 40 χρόνια

Σ:Γνωρίζετε πως έφτασαν εδώ;

Αναγκάστηκαν να έρθουν ως μετανάστες..αλλά δεν τους αρέσει να συζητούν για αυτό

Σ:Στα παιδικά σας χρόνια τι γλώσσα μιλούσατε στο σπίτι;

Ελληνικά μετά και λίγα Αραβικά

Σ:Σε τι σχολείο φοιτήσατε ως μαθητής;

Σε ελληνικό σχολείο φοίτησα

Σ:Παρακολουθήσατε αλλού μαθήματα ελληνικών;

Όχι, εκτός του ότι μιλάγαμε στο σπίτι, τίποτα άλλο

Σ:Τι ήταν αυτό που σας ώθησε να ασχοληθείτε και να διδάξετε την ελληνική γλώσσα;

Λατρεύω την γλώσσα μου και ήθελα να την μεταδώσω και να την διδάξω σε νέα παιδιά.

Σ:Εκτός από τα σχολεία, υπάρχουν άλλοι φορείς που ενισχύουν την ελληνική γλώσσα;

Υπάρχουν φροντιστήρια, πατριαρχικά ιδρύματα και τα κατ'οίκον μαθήματα.

Σ:Πόσοι μαθητές φοιτούν στο σχολείο που διδάσκετε;

Είναι περίπου 200 άτομα

Σ:Θα μπορούσατε να περιγράψετε το πρόγραμμα σπουδών του σχολείου που διδάσκετε;

Φυσικά μαθαίνουμε την γλώσσα ως προς την γραφή και την ανάγνωση και φυσικά τα παιδιά μαθαίνουν και για την ιστορία της Ελλάδας. Τώρα μαθαίνουν για τους θεούς του Ολύμπου.

Σ:Πόσες ώρες διδάσκετε την ελληνικά γλώσσα;

Δύο ώρες την ημέρα

Σ:Σε ποιο μάθημα ελληνικών οι μαθητές δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον και σε ποιο όχι;

Τους αρέσουν πολύ οι ιστορίες με την Αρχαία Ελλάδα και δεν τους αρέσει πολύ η ανάγνωση..μάλλον την βρίσκουν δύσκολη δε ξέρω

Σ:Έχετε παρατηρήσει κάποια συγκεκριμένη δυσκολία που αντιμετωπίζουν τα παιδιά στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας;

Στην ανάγνωση και έπειτα στους χρόνους. Και ειδικά η μεγαλύτερη δυσκολία είναι στα φωνήεντα, τα “ι”, “η”, “ει” κλπ.

Σ:Εσείς ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε;

Η μεγαλύτερη πρόκληση είναι ότι τα παιδιά είναι δίγλωσσα και πολλές φορές μπερδεύονται, ή μιλάνε και τις δύο γλώσσες.

Σ:Από το ελληνικό κράτος παρέχεται κάποια βοήθεια στο έργο σας;

Δυστυχώς όχι ουσιαστική βοήθεια

Σ:Θεωρείτε ότι πρέπει να γίνουν αλλαγές για να βελτιωθεί η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας στα σχολεία της διασποράς;

Φυσικά, με βιβλία, με υλικό, με καθηγητές από την Ελλάδα, με κεφάλαιο για την ανάπτυξη των σχολείων. Πολλά μπορούν να γίνουν αρκεί να υπάρχει θέληση

Συνέντευξη 4

Σ:Πόσα χρόνια ζείτε στην Αλεξάνδρεια;

Εδώ γεννήθηκα, άρα είμαι εδώ 30 χρόνια

Σ:Οι γονείς σας πόσα χρόνια ζουν εκεί;

37 χρόνια ζουν στην Αλεξάνδρεια

Σ:Γνωρίζετε πως έφτασαν εδώ;

Όχι, δεν γνωρίζω, το μόνο που ξέρω είναι ότι ήταν μετανάστες

Σ:Στα παιδικά σας χρόνια τι γλώσσα μιλούσατε στο σπίτι;

Ελληνικά...οι γονείς μου δεν ήθελαν να ξεχάσω ή να μην μάθω την γλώσσα μου, στην γραφή υπήρχε θέμα διότι δεν τα διδάχθηκα στην αρχή αλλά μετά με την βοήθεια της μητέρας μου τα έμαθα.

Σ:Σε τι σχολείο φοιτήσατε ως μαθητής;

Σε ελληνικό σχολείο της Αιγύπτου

Σ:Παρακολουθήσατε αλλού μαθήματα ελληνικών;

Όχι δεν χρειάστηκε!

Σ:Τι ήταν αυτό που σας ώθησε να ασχοληθείτε και να διδάξετε την ελληνική γλώσσα;

Η μοναδικότητά της ξεκάθαρα, είναι υπέροχη γλώσσα και ήθελα να μεταδώσω αυτές τις γνώσεις και στα υπόλοιπα παιδιά μεταναστών και μη.

Σ:Εκτός από τα σχολεία, υπάρχουν άλλοι φορείς που ενισχύουν την ελληνική γλώσσα;

Φυσικά, υπάρχουν ιδιωτικοί φορείς, κοινοτικά εκπαιδευτήρια και πολλά άλλα

Σ:Πόσοι μαθητές φοιτούν στο σχολείο που διδάσκετε;

319 παιδιά

Σ:Θα μπορούσατε να περιγράψετε το πρόγραμμα σπουδών του σχολείου που διδάσκετε;

Είναι τυπικό, μαθαίνουμε σιγά σιγά γραφή ανάγνωση, ακούμε τραγούδια, βλέπουμε ταινίες ελληνικές, μιλάμε, γράφουμε εκθέσεις. Πολλά πράγματα ανάλογα με την τάξη που βρίσκεσαι

Σ:Πόσες ώρες διδάσκετε την ελληνικά γλώσσα;

Δύο διδακτικές ώρες

Σ:Σε ποιο μάθημα ελληνικών οι μαθητές δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον και σε ποιο όχι;

Σε πολλά είναι δύσκολο να διαλέξω..ο κάθε μαθητής είναι διαφορετικός..σίγουρα τους αρέσει η μυθολογία αλλά πιο πολύ βλέπω να δυσκολεύονται στην ανάγνωση..μην ξεχνάτε ότι αυτά τα παιδιά μιλάνε και αραβικά και είναι δύο τελείως διαφορετικές γλώσσες.

Σ:Έχετε παρατηρήσει κάποια συγκεκριμενη δυσκολία που αντιμετωπίζουν τα παιδιά στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας;

Ναι στο να διαβάζουν.

Σ:Εσεις ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε;

Αντιμετωπίζω τις ίδιες δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίζει και ένας δάσκαλος στην Ελλάδα, δεν υπάρχει καμία διαφορά

Σ:Από το ελληνικό κράτος παρέχεται κάποια βοήθεια στο έργο σας;

Εε νομίζω πως δεν δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα επί του θέματος από το κράτος, και θα έπρεπε να βελτιωθεί η κατάσταση

Σ:Θεωρείτε ότι πρέπει να γίνουν αλλαγές για να βελτιωθεί η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας στα σχολεία της διασπορας;

Μα ναι, θα θέλαμε περισσότερη βοήθεια για να μπορέσουμε να κάνουμε όσο καλύτερα γίνεται την δουλειά μας.